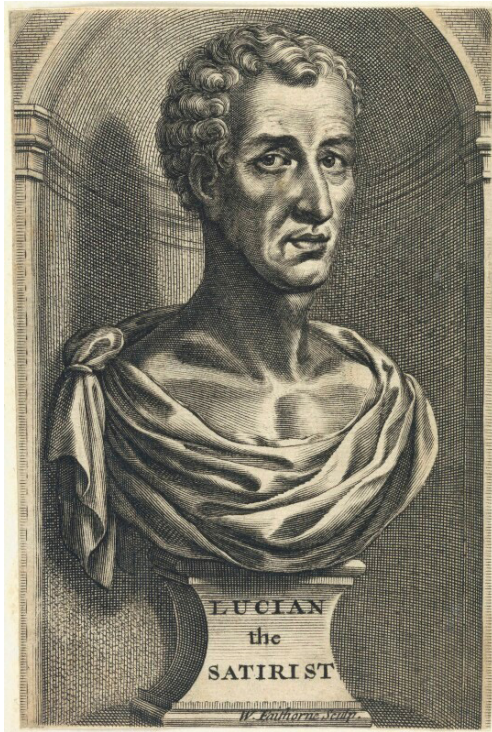

*თარგმანი შესრულებულია რუსულიდან ნ. პ. ბარანოვის მიხედვით.
მთარგმნელი: ხათუნა დამჩიძე, ქორეოლოგი, ხელოვნებათმცოდნეობის
დოქტორი*

ლუკიანე სამოსატელი, ანტიკური საბერძნეთის მწერალთა პლეადის წარმომადგენელი, სატირიკოსი, რიტორი და პაპფლეტისტი, დაიბადა სირიაში, ქალაქ სამოსატში, რომელიც იმ დროს რომის იმპერიის ნაწილს წარმოადგენდა. ლუკიანე საკუთარ თავს უწოდებდა სირიელს და მოღვაწეობდა II საუკუნეში. ზუსტი ცნობები მისი ბიოგრაფიის შესახებ უცნობია, ინფორმაციას ნაწილობრივ ისევ მისივე ნაშრომები გვაწვდის. ლუკიანეს საკმაოდ ფართო სამწერლო ასპარეზი მოიცავს ფილოსოფიურ დიალოგებს, სატირულ ნაწარმოებებს, სათავგადასავლო ნაშრომებს. მისი მრავალფეროვანი ჟანრული შემოქმედება წარმოდგენილია რიტორიკული ჟანრის ნაწარმოების, დიალოგების, ეპიდეიკური თხზულებების სახით. მათ შორის დიალოგის ფორმით წარმოდგენილია „ცეკვა“ (ინგლისურ

ვერსიაში) ან „ცეკვის შესახებ“ (რუსულ ვერსიაში), სადაც ორ პერსონაჟს – ლიკინუსსა და კრატონს შორის გამართულ კამათში ლიკინუსი (სავარაუდოდ თავად ლუკიანე) ცდილობს დაუმტკიცოს კრატონს, რაოდენ ნატიფი და დახვეწილია საცეკვაო ხელოვნება, რაოდენ საჭიროა არა თუ მსახიობისთვის – ფლობდეს სხეულს სათანადოდ, არამედ ჩვეულებრივი ადამიანისთვისაც, რადგან ცეკვას უდიდესი სიამოვნების მოგვრა შეუძლია. ლიკინუსი ცდილობს დაარწმუნოს კრატონი ცეკვის შესახებ მისი შეხედულების სიმცდარეში, რასაც საბოლოოდ წარმატებით ართმევს თავს.

„ცეკვის უმსახეობა“

ლიკინუსი. კრატონი

1. ლიკინუსი. კრატონ, ძალიან მძიმე ბრალდება წამოაყენე, როგორც ჩანს, დიდი ხანი ემზადებოდი ამისთვის. ბრალდება წამოაყენე ცეკვისა და თვით ცეკვის ხელოვნების წინააღმდეგ¹ და მასთან ერთად ჩვენ წინააღმდეგაც, ვისაც სინარულით გვავესებს ამგვარი სანახაობა! გამოდის, რომ ჩვენ უსარგებლო (უხნეო) და ქალთა საქმეს ვეწიარებით. ამიტომ მომიხმინე – გეტყვი, რამდენად ძლიერ დაშორდი ქვეყნობებს და რამდენად, თავადაც რომ ვერ ამჩნევ, მივიმართავს შენი ბრალდებები ერთ-ერთი უდიდესი ცხოვრებისეული სიკეთის წინააღმდეგ. ერთად-ერთი, რამაც შეიძლება ვაგამართლოს ის არის, რომ შენი ცხოვრების დასაწყისიდანვე უსინარულო ცხოვრებით ცხოვრობდი, მხოლოდ აგრძალვებში ხედავ სიკეთეს, საუბრობ იმაზე, რაც არ გამოგიცდია და კრიტიკის საგნად აქცევ.

2. კრატონი. ლუკიან, ჩემო მეგობარო, ნუთუ ნამდვილ მამაკაცს, მით უმეტეს ისეთს, რომლისთვისაც უცხო არ არის განათლება და ფილოსოფიასთანაც გარკვეულწილად ნაზიარებია, შეუძლია მიატოვოს უკეთესისაკენ სწრაფვა, ძველ სწავლულებთან ურთიერთობა და საპირისპიროდ, იპოვოს სიამოვნება ფლეიტის მუსიკის მოსმენისას და დატკბეს დანაზებული ადამიანის ცქერით, რომელსაც თხელი სამოსი ჩაუცვამს, გარყვნილი სიმღერებით იქცევს თავს, გამოსახავს შეყვარებულ ქალებს, ვნებიანებს, ისეთებს, თუკი ვინმე ახსოვს ისტორიას – სხვადასხვა ფედრებს, პართენოპებსა და როდოპებს, – და რომლებიც მოქმედებას სიმების ხმოვანებას, სიმღერასა და ფენის იატაკზე დარტყმის რიტმს აყოლებენ? ნუთუ ეს ქმედება სასაცილო არ არის და ყველაზე ნაკლებად შესაფერისი თავისუფალი წარმომავლობის ადამიანისათვის, ისეთისათვის როგორც შენ ხარ? ამიტომ, როდესაც შევიტყვე, რომ ამგვარ სანახაობაზე ხარჯავ დროს, არა თუ შემოცნება შენ გამო, არამედ მეწყინა კიდევ: როგორ, დაგავიწყდა პლატონი, ქრიზიპე და არისტოტელე და დროს ატარებ ისეთი საქმიანობით, ყურში ფრთით ღიბინს რომ გვაგონებს? სხვათა შორის, თუ მათ მიმართ ასეთ საქმიანობას განიცდი, ყურისთვისაც (სმენისთვის) და თვალისთვისაც (საყურებლად) მოიპოვება ბევრი სხვაგვარი ღირსეული გასართობი – ფლეიტისტების ფერხული ან სერიოზული

¹ გამოთქვა ბრალდება... ცეკვის წინააღმდეგ... ანტიკურ საბერძნეთში სიტყვას „ცეკვა“ (ῥηχοια) გააჩნდა უფრო ფართო მნიშვნელობა, ვიდრე ჩვენთან სიტყვას „ცეკვა“, რადგან იქ მეპევიდრობით შენარჩუნებული იყო ისეთი ცეკვის ელემენტები, რომლებიც ფართოდ იყო გავრცელებული პირველყოფილ საზოგადოებაში, როდესაც მას ჰქონდა მაგიური და პრიმიტიულ-რელიგიური ხასიათი. ამასთან დაკავშირებით ანტიკურ ეპოქაში ცეკვა წარმოადგენდა სხეულის მოძრაობის განსაკუთრებულ „მეცნიერებას“ იმ მიზნით, რომ მაყურებელში გამოეწვია განცდა, რომელიც გადმოსცემდა სულიერ მდგომარეობას და მოყვებოდა მითოლოგიური და ზოგჯერ ისტორიული მოვლენების შესახებ.

(წომიერი) სიმღერა კითარის (ლირა, ჩანგი) თანხლებით, განსაკუთრებით კი, დიდებული ტრაგედია და ცოცხალი, მხიარული კომედია – ერთი სიტყვით, ყოველივე ის, რაც იმსახურებს, რომ წარმოადგენდეს საზოგადოებრივი შეჯიბრის შინაარსს.

3. ასე, რომ ჩემო ძვირფასო, მოგიწევს თავი დაიცვა განათლებული ხალხის წინაშე, თუ არ გინდა, რომ მთლიანად განიკვეთო და განიდევნო კეთილისმყოფელი ადამიანების წრიდან. თუმცა, ვფიქრობ, შენთვის უკეთესი იქნება განიკურნო მთლიანი განრიდებით ამ გასართობებისგან და უპირველესად აღიარო, რომ შენ არასოდეს გარეუღლხარ მსგავს საქმეში. სხვა დროს კი, ფრთხილად იყავი, ჩვენგან შეუმჩნეველად, ოდესღაც მამაკაცი რომელიღაც ლიდო-ფლეიტისტ ქალად ან ბაკქ ქალად არ გადაიქცე. ეს არ იქნება მხოლოდ შენი ბრალი, არამედ ჩვენიც, თუ ჩვენ ვერ შევძლებთ მოგწყვიტოთ მას, როგორც ოდისეუსი თავდავიწყების ლოტოსს² და დაგაბრუნოთ ჩვეულ საქმეებს, ვიდრე თეატრალური სირინოზები შეუმჩნეველად და საბოლოოდ არ დაგეუფლნენ. თუმცა, ის ჰომერული მაცდუნებლები მხოლოდ მოცურავის ყურების წინააღმდეგ სჩადიოდნენ ბოროტებას, ამიტომაც მათ ახლოს მცურავთ ცვილი სჭირდებოდათ ყურების დასაცობად, შენ კი, როგორც ჩანს, მთლად დაუტყვევებინარ თვალების დახმარებითაც.

4. ლიგნუსი. აი-აი-აი, კრატონ! გამოუშვი არა კბილებალესილი, კინიკური³ ძალღი ჩემ წინააღმდეგ?! და მაინც, შენ მიერ მოყვანილი მაგალითი – შედარება ლოტოფაგებთან და სირინოზებთან, ვფიქრობ, ვერაფრით ესადაგება ჩემ მდგომარეობას. ისინი, ვინც შეჭამა ლოტოსი და გაიგონა სირინოზების ხმა, დაღუპვით იხდიდნენ საზღაურს დაგემოვნებისთვისაც და მოსმენისთვისაც, ჩემთვის კი, ამასთან ერთად, ვარდა იმისა, რომ უფრო ტკბილი სიამოვნება მერვო წილად, დასასრულიც ბედნიერი იქნება: არასოდეს მავიწყდება საკუთარი საქმე და არც არასოდეს მომხდარა ისე, რომ თავი დამეკარგა. პირიქით, გეტყვი ყოველგვარი ყოყმანის გარეშე – ყოველ ჯერზე თეატრიდან დაბრუნების შემდეგ, თავს ცხოვრებისეულ საქმეში უფრო დაბრძენებულად და გამჭრიახად ვგრძნობ. უადვილო არ იქნება თუ ვიტყვი ჰომეროსის სიტყვებით, რომ ამგვარი სანახაობის მნახველი

უფრო შორს მიცურავს, ვინც ნასიამოვნები და დაბრძენებულია.⁴

² ...მოგწყვიტოთ, როგორც ოდისეუსი თავდავიწყების ლოტოსს... ლოტოსს, რომელიც მიირთვეს ოდისეუსის თანამგზავრებმა ლოტოფაგების ქვეყანაში, წაართვა მათ გონება (მანსოვრობა) და სამშობლოში დაბრუნების სურვილი. იხ. „ოდისეა“, სიმღერა IX, გვ. 91-97.

³ ...გამოუშვი ჩემ წინააღმდეგ თქვენი ძალღი, კინიკური...სიტყვების თამაში: ბერძნულად „კიონი“ (κῆνος) - ძალღი და „კინიკოსი“ (κινικός) – კინიკური ფილოსოფოსი, „მკბენარი“ თავისი ფილოსოფიით მორალის ყველა დამრღვევის მიმართ.

⁴ ...უფრო შორს მიცურავს, ვინც ნასიამოვნები და დაბრძენებულია... იხ. „ოდისეა“, სიმღერა XII, გვ. 188.

კრატონი. ო! ჰერაკლე! რა მძიმეა შენი მდგომარეობა, ლიკინუს, რადგან შენ არა თუ არ გრცხვენია, არამედ ამაყობ კიდევ მით. ყოველივე ამაში კი ყველაზე საშინელი ისაა, რომ შენი გამოჯანმრთელების არავითარ იმედს არ გვიტოვებ, ბედავ რა ხოტბა შეასხა ასეთ სამარცხვინო და საზინდარ გართობას.

წ. ლიკინუსი. მითხარი, კრატონ: შენ ცეკვასა და თეატრალურ წარმოდგენებს ასე იმიტომ კიცხავ, რომ თავად არაერთხელ დასწრებიხარ თუ არასოდეს გინახავს და მაინც სამარცხვინოდ და საზინდრად მიიჩნევ? თუ თავად გინახავს, ეს იმას ნიშნავს, რომ შენც ჩვენ მდგომარეობაში ხარ; წინააღმდეგ შემთხვევაში – შენი განსჯა უგუნური და კადნიერი გამოდის, რადგან კიცხავ იმას, რაც არ იცი.

კრატონი. აი, სწორედ ესღა მაკლდა, რომ ჩემი გრძელი წვერითა და ჭადარა თმით ჩავჯდე ყველა ამ ქალსა და გონდაკარგულ მაყურებელს შორის და კიდევ ტაში ვუკრა, თან ვუყვირო შეუფერებელი საქებარი სიტყვები ვილაც გარეწარს, რომელიც უშნოდ იბრიცება.

ლიკინუსი. შეწყალებას იმსახურებ, კრატონ! მაგრამ თუ ოდესმე დამიჯერებ და ასე ვთქვათ, გამოცდილების მიღების მიზნით სანახაობის სახილველად წამომყვები, თან თვალს თუ არ დახუჭავ – დარწმუნებული ვარ, შემდგომში ვერ მოისვენებ, სანამ სხვაზე ადრე არ დაიკავებ ისეთ მოხერხებულ ადგილს წარმოდგენაზე, საიდანაც კარგად ჩანს და ისმის ყველაფერი უძვირეს წვრილმანებად.

კრატონი. ვერ მოესწრები იმ დროს, სანამ რაიმე ამდაგვარის უფლებას საკუთარ თავს მივცემ, სანამ მექნება თმიანი წვივები და წვერი ამოუწიწნელი! მანამდე კი ნება მომეცი მებრალეობდე, რადგან საბოლოოდ ჩემ თავალში ბაკქად იქეცი.

ნ. ლიკინუსი. აი, რას გეტყვი მეგობარო: არ გინდა შეწყვიტო კიცხვა, მომისმინო ცოტაოდენ, რას გეტყვი ცეკვაზე და იმაზე თუ რა სილამაზე იმალება მასში? გეტყვი იმის შესახებ, რომ ცეკვა მხოლოდ სიამოვნებას კი არ ანიჭებს, სარგებელიც მოაქვს მაყურებლისათვის, კარგად აღზრდის და ბევრსაც ასწავლის. ცეკვას სიმშვიდე და ზომიერება შეაქვს მაყურებლის სულში, ხვეწს რა მწერას ულამაზესი სანახაობით, ატკბობს სმენას უმშვენიერესი ხმოვანებით და სულიერი და სხეულებრივი სილამაზის მომნიბვლელ ერთიანობას ქმნის. ხოლო თუ ცეკვა მუსიკისა და რიტმის კავშირით ყოველივე ამას აღწევს, მაშინ ის გაიცხვას კი არ იმსახურებს, არამედ შექებას.

კრატონი. არ მაქვს იმდენი დრო, რომ ვისმინო, გონდაკარგული ადამიანი როგორ ასხამს ხოტბას თავის სწეულებას. მაგრამ თუ ასერიგად ვსურს ცარიელი სიტყვების კორიანტელში გამხვიო, მზად ვარ მეგობრულად ვიტვიროთო და შენ სამსახურში ჩავაყენო საკუთარი ყურები, რადგან ცვილის გარემოც შემიდლია მოვისმინო უსარგებლო საუბარი. ამრიგად, დავდუმდები შენ წინაშე, შენ კი თქვი რაც მოგესურვება, ილაპარაკე, ისე, თითქოს არავინ გისმენდეს.

7. ლიკინუსი. შესანიშნავია, კრატონ! სწორედ ეს მწადდა ყველაზე მეტად. ცოტა ხნის შემდეგ თავად ნახავ, მოგეჩვენება თუ არა უმნიშვნელოდ ის, რის თქმასაც ვაპირებ. ამგვარად, როგორც ჩანს, შენთვის არ არის ცნობილი, რომ ცეკვა არ არის ახალი საქმიანობა, არც გუშინ და არც იმის წინ, მაგალითად, ჩვენი მამა-პაპის ან მათი მშობლების დროს დაწყებული, – არა: ადამიანებს, რომლებიც გვაწვდიან ყველაზე სარწმუნო ცნობებს უძველესი ცეკვის შესახებ, შეუძლიათ ვითხრან, რომ ცეკვა სამყაროს შექმნასთან ერთად გაჩნდა, მოველინა სამყაროს მასთან – უძველეს ეროსთან ერთად. სახელდობრ: ვარსკვლავთა ფერხული, ერთმანეთს გადაბმული მოძრაე და უძრავ მნათობთა ჯაჭვი, მათი მწყობრი ერთობლიობა და მოძრაობის ზომიერება პირველქმნილი ცეკვის არსშია გამოხატული. შემდგომ ნელ-ნელა განვითარდა და სრულ იქმნა. ცეკვამ, ახლა უკვე უმაღლეს მწვერვალს მიაღწია, მრავალფეროვანმა და სრულყოფილ ჰარმონიულ სიკეთედ ქცეულმა სხვა მუხების ძღვენიც გააერთიანა.

8. როგორც ამბობენ, პირველად რეამ იპოვა სიამოვნება ცეკვის ხელოვნებაში, უბრძანა რა ფრიგიაში ეცეკვათ კორიბანტებს (ფრიგიელი ქურუმები, ქალღმერთ კიბელას მსახურნი – ხ.დ.) და კრეტაზე – კურეტებს (ქალღმერთ რეას თანმხლებნი – ხ.დ.). ქალღმერთმა ბევრი სიკეთეც მიიღო მათი ხელოვნებისგან: მათ გადააჩინეს ზევსი, როდესაც მის ირგვლივ ცეკვას ასრულებდნენ და ალბათ, ზევსიც აღიარებს, რომ ის ვალშია კურეტებთან სიცოცხლის შენარჩუნებისათვის, რადგან მხოლოდ მათი ცეკვის წყალობით გადაურჩა ის მამის კბილებს. ეს იყო შეიარაღებულთა ცეკვა: ცეკვისას კურეტები ხმაურით ურტყამდნენ მახვილებს ფარებს და ხტოდნენ მეომრულად, თითქოს რომელიღაც ღვთაების მიერ იყვნენ შეპყრობილნი. შედეგად, კრეტელთა შორის საუკეთესოები, რომლებიც თავდავიწყებით ეძლეოდნენ ცეკვას, ბრწყინვალე მოცეკვავეები დადგნენ. გარდა ამისა, არა მხოლოდ უბრალო მოქალაქეები, არამედ სამეფო წარმომავლობის ადამიანები პატივად თვლიდნენ ყოფილიყვნენ პირველები ცეკვაში. ასევე ჰომეროსსაც – შეარქვა რა „მოცეკვავე“ მერიონს, მისი განდიდება სურდა და არა დამცირება. მართლაც, მერიონი იმდენად სახელგანთქმული და საყოველთაოდ ცნობილი იყო საცეკვაო ხელოვნებაში, რომ არა მხოლოდ ელინებმა, თავად ტროელებმაც კი, მიუხედავად მათი მტრობისა, იცოდნენ ამის შესახებ, რადგან შუა ბრძოლის დროსაც, სავარაუდოდ, მათ ჰქონდათ შესაძლებლობა მერიონის მოძრაობებში ცეკვით შექმნილი სიმსუბუქე და ზომიერება ეხილათ. ჰომეროსთან დაახლოებით ასეა:

მერიონ, მიუხედავად იმისა, რომ უხადო მოცეკვავე ხარ,

ეს ისარი სწრაფად მოგარჯულებდა.⁵

⁵ ...მერიონ, მიუხედავად იმისა, რომ უხადო მოცეკვავე ხარ, ეს ისარი სწრაფად მოგარჯულებდა... იხ. „ილიადა“, სიმღერა XVI, გვ. 647-648.

მიუხედავად ამისა, ამის მოქმედს მერიონი არ მოურჯულებია, რადგან ვფიქრობ, უკანასკნელი – ცეკვით სიმკვირცხლეში გამოწვრობილი, იოლად აიცლებდა მისკენ მიმართულ ყველა ისარს.

9. კიდევ ბევრი ისეთი ვმირის დასახლება შემიძლია, რომლებიც ცეკვაში ვარჯიშობდნენ და რომელთაც ეს საქმიანობა ხელოვნებად აქციეს, მაგრამ ვფიქრობ, საკმარისი იქნება ნეოპტოლემეს ვახსენება. ის აქილევისს ვაჟი იყო და ამავე დროს სახელი ვათიქვა როგორც შესანიშნავმა მოცეკვავემ. მან თავისი ხელოვნება ცეკვის ახალი უმშვენიერესი სახეობით ვამდიდრა, რომელსაც „პირინია“ ეწოდება.⁶ დარწმუნებული ვარ, თავად აქილევისს ამ ცეკვის გამოგონებამ უფრო მეტი სინარული მოუტანა, ვიდრე ნეოპტოლემეს სილამაზემ და ვაჟკაცობამ. ბოლოს და ბოლოს მანამდე დაუმარცხებელი ილიონიც ხომ ამ მოცეკვავის ხელოვნებით იქნა აღებული და მიწასთან ვასწორებული.

10. ლაკედემონელებმა, ყველაზე მამაცებმა ელინთა შორის, პოლიდეგკესა და კასტორისგან აითვისეს ცეკვის ვანსაკუთრებული სახეობა, რომლის სწავლა შესადლებელია ლაკონის ტერიტორიაზე კარიამი – ასეც ჰქვია „კარიატიდა“. სპარტანელები ყველა საქმეში მუხებს მიმართავენ (იმველიებენ), იმდენად, რომ ფლეიტის ჰანგების თანხლებითაც კი იბრძვიან, როდესაც მწყობრად, რიტმულად მუსიკის თანხლებით ვამოდიან. სპარტანელებთან ბრძოლის დაწყების პირველ ნიშანსაც ფლეიტა იძლევა. ამიტომაც სძლიეს სპარტანელებმა ყველას, მუსიკასა და მოძრაობის მოწესრიგებულ სიმწყობრეს შეჰყავდა ისინი ბრძოლაში. ამ დრომდე სპარტანელი ახალგაზრდობა არანაკლებ ყურადღებას აქცევს ცეკვაში ვარჯიშს, ვიდრე იარაღის ფლობის ხელოვნებას. ძირითადად ასეა: დაასრულებენ ხელჩართულ ბრძოლას და მას შემდეგ, რაც ერთმანეთს დაბეგვავენ, შეჯიბრს ყოველთვის ცეკვით ამთავრებენ. ფლეიტისტი ზის შუაში და იწყებს დაკვრას, რიტმს სცემს ფუნის იატაკზე დარტყმით, ხოლო ახალგაზრდები ერთმანეთის მიყოლებით, რიგ-რიგობით თავიანთ ხელოვნებას წარმოადგენენ, ჰყვებიან მუსიკას და იღებენ სწავდასწავა მდგომარეობას: ხან საბრძოლოს, ხან უბრალოდ საცეკვაოს დიონისესა და აფროდიტესთვის სასიამოვნოს.

11. ამიტომ სიმღერა, რომელსაც ახალგაზრდები ცეკვის დროს მღერიან, აფროდიტესა და ერთგების მიმართ მოწოდებას შეიცავს, რათა მონაწილეობა მიიღონ მხიარულებაში და მათთან ერთად ჩაებან ცეკვაში. მეორე სიმღერა კი – ორია ამგვარი – შეიცავს სწავლებას თუ როგორ უნდა შესრულდეს ცეკვა. მათში ნათქვამია: „ფენი შორს ვადადვით, ახალგაზრდებო, და ვამოდიო მწყობრად!“ სწავა სიტყვებით „უკეთესად იცეკვეთ!“ მსგავსადვე იქცევიან მოცეკვავეები, რომლებიც ცეკვავენ „მძივს“.

⁶ ...მეტსახელად „პირინია“ ჰქვია... ნეოპტოლემოსი ატარებდა ასევე სახელს პიროსს, ე.წ. წითურს; ბრძოლისუნარიანობამ, რითაც წითურთმიანი ნეოპტოლემოსი ვამოირჩეოდა, ვადმოცემის თანახმად, ხელი შეუწყო, იმას, რომ საბრძოლო ცეკვას ეწოდა პირინია.

12. „მძივი“ – ეს ვაჟებისა და გოგონების ერთობლივი ცეკვაა. ფერხულში მონაცვლეობით დაწყობილები მართლაც მოგაგონებთ მძივს: ფერხულს ვაჟი უძღვება, რომელიც ძლიერ საცეკვაო მოძრაობებს ასრულებს – ეს მოძრაობები მას მოგვიანებით ბრძოლაში გამოადგება; მას მიჰყვება გოგონა, რომელიც ასწავლის გოგონებს ფერხულში წესისამებრ მოძრაობას, და ასე და ამგვარად თითქოს იწინება მოკრძალებულობისა და სიმამაცის ჯაჭვი. ამგვარივეა ცეკვა ჰიმნოპედიას ზეიმში, რომელიც სპარტაში იმართება.

13. რაც შეეხება არიადნესა და ფერხულს, დედალოსის მიერ არიადნესათვის დახვეწილად მოწყობილს და რომლის გამოსახულებასაც ჰომეროსი აქილევის ფარზე⁷ იყენებს, არაფერს ვიტყვი, რადგან შენ ამის შესახებ წაკითხული გაქვს; არაფერს ვიტყვი იმ ორი მოცეკვავის შესახებაც, რომლებიც თავში ედგნენ ფერხულს და რომლებსაც პოეტმა „ზნრიალა“ უწოდა; ასევე მდუმარედ აფუქცევ გვერდს იმ ფარსაც, რომელზეც ეწერა ლექსი:

*ახალგაზრდები ფერხულს უვლიდნენ*⁸

– როგორც ჩანს სურათის სილამაზემ ჰეფესტოს სურვილი აღუძრა, ის ფარზე გამოესახა. და ბოლოს, ფეაკებისთვის სრულიად ბუნებრივი იყო მათ მდიდრულ, ყოველგვარი კეთილდღეობით სავსე ცხოვრებაში ცეკვით მოღვნა. და მართლაც,

⁷ ...გამოსახულება აქილევის ფარზე... იხ. „ილიადა“, სიმღერა XVIII, გვ. 590-606.

⁸ ახალგაზრდები ფერხულს უვლიდნენ... ფერხულის აღწერილობა, გამოსახული ჰეფესტოს მიერ აქილევის ფარზე. იხ. „ილიადა“, სიმღერა XVIII, გვ. 590-606.

ჰომეროსი აიძულებს თავის ოდისევსს უკვირდეს ფეაკების სწორედ ეს ხელოვნება და გაცემით ადევნოს თვალყური მათ მიერ „ფეხებით დანთებულ ცეცხლს“.⁹

14. თესალიაში ცეკვის ხელოვნება იმდენად წარმატებით ვითარდებოდა, რომ თავიანთი ბელადებისა და მოწინავე მეომრების შესახებაც კი, როგორც ფერხულის მოთავეებზე ლაპარაკობდნენ, ასეც უწოდებდნენ – „ცეკვის წამყვანები“. ეს გარკვევით ჩანს გამორჩეულთათვის აღმართული ქანდაკებების წარწერებზე, „ქალაქმა აირჩია ის, – ამბობს ერთი წარწერა – წამყვან მოცეკვავედ“. მეორე: „იტალიონს, რომელიც კარგად ცეკვადა ბრძოლას – ხალხმა დაუდგა მისი გამოსახულება“.

15. აღარ მოგვცები იმის შესახებ, რომ არ მოიძებნება არც ერთი უძველესი მისტერია, რომელიც ცეკვას არ შეიცავდეს. იმდენად, რამდენადაც ორფოსმა და მუზეებმა, რომლებიც თავისი დროის საუკეთესო მოცეკვავეებად ითვლებოდნენ, ამკვიდრებდნენ რა თავიანთ მისტერიებს, რა თქმა უნდა ცეკვაც – როგორც რაღაც უმშვენიერესი, ჩართეს თავიანთ განაწესში და განუსაზღვრეს ზომიერი მოძრაობითა და ცეკვით თანხლება. ამის დასტურად – რადგან თავად ღვთისმსახურებაზე გაჩუქება ჯობს, გაუთვითცნობიერებელი ადამიანების მოხსენებისას, – მივმართავ ცნობილ გამოთქმას: როცა ვინმე გაუთქმელ საიდუმლოებას ამხელს, ხალხი ამბობს, რომ მან „გააცეკვა“ იგი (საიდუმლო გაამხილა).

16. დელოსზე კი ჩვეულებრივი მსხვერპლმეწირვაც კი არ ტარდებოდა ცეკვის გარეშე, თან ახლდა და სრულდებოდა მუსიკის თანხლებით. ფერხულში თავმოყრილი ყმაწვილები, კითარისა და ფლეიტის მუსიკის თანხლებით, რიტმულად ბრუნავდნენ წრის გარშემო, ხოლო თავად ცეკვას, მათ შორის რჩეული, საუკეთესო მოცეკვავეები ასრულებდნენ. ამიტომაც ამ ფერხულებისთვის დაწერილი სიმღერები ატარებდა სახელწოდებას „საცეკვაო მელიოდიები“. მთელი ლირიკული პოეზია სავსეა ამ სიმღერებით.¹⁰

17. თუმცა, რა უნდა ითქვას ელინების შესახებ, იმ დროს როცა ინდოელებიც კი გამთენიისას გაღვიძებულნი თაყვანს სცემენ მზეს, ხოლო ჩვენ საკუთარ ხელებს ვივოცნით და ვთვლით, რომ ჩვენი ლოცვა შესრულებულია, ინდოელები სხვაგვარად იქცევიან: აღმოსავლეთისკენ მიმართულნი უსიტყვოდ, მდუმარედ ცეკვით ესალმებიან მზეს, მხოლოდ თავიანთი სხეულის მოძრაობებით ბაძავენ ღვთის წრიულ მსვლელობას. ეს არის ინდოელების ლოცვები, მათი ფერხულები, მათი მსხვერპლი. ისინი ორჯერ დღელამის განმავლობაში ამგვარად ეთაყვანებიან ღმერთს; დღის დასაწყისში და მზის ჩასვლისას.

18. ხოლო ეთიოპელები არიან ისინი, ვინც ბრძოლის დროსაც კი მოძრაობებს

⁹ ...გაცემული თვალს ადევნებდა „ფეხებით დანთებულ ცეცხლს“. იხ. „ოდისეა“, სიმღერა VIII, ვვ, 265: „მკვირცხლი ფეხების სიმსუბუქე შეამჩნია ოდისევსმა და გაუკვირდა“.

¹⁰ ...და მთელი ლირიკული პოეზია სავსე მათით. იხ. პლატონი, დიალოგი „იონი“.

ცეკვის თანხლებით ასრულებენ. და არ გაისვრის ეთიოპელი მეომარი ისარს, თავიდან ამოდრობილს – რადგან საკუთარი თავები უწყვეტ ისრების, რომლებიც სხივებივით გარს არტყია, ჩასადები ბუდის მოვალეობას – ვიდრე თავიდან არ წაიცეკვებს, არ შეაშინებს მტერს თავისი გამოსახულებითა და წინასწარგამართული ცეკვით.

19. ახლა კი ვაღივლებ ვართ, გავიარეთ რა ინდოეთი და ეთიოპია, ჩვენი მსჯელობა მივმართეთ მეზობელი ეგვიპტისკენ. ძველი თქმულებაც ეგვიპტელი პროთეეს¹¹ შესახებ, ჩემი აზრით, მხოლოდ იმას გვაუწყებს, რომ ის იყო ვინმე მოცეკვავე, ადამიანი დახელოვნებული მიბაძვაში, რომელსაც შეეძლო ნებისმიერი იერსახით შეეცვალა თავისი გარეგნობა. მას წყლის სისველის გამოსახვაც შეეძლო, ცეცხლის გამშავებული ელვარების, ლომის მძვინვარების, ფოცხვერის გააფთრების, და ხის ფოთლების ცანცანისაც – ერთი სიტყვით, რასაც ისურვებდით. მაგრამ თქმულებამ აქედან აიღო მხოლოდ პროთეეს ბუნებრივი მონაცემები და წარმოადგინა როგორც ლეგენდა, ისე, თითქოს პროთეე გადაიქცეოდა იმად, რასაც სინამდვილეში ასახიერებდა, ბაძავდა. ეს უკანასკნელი კი, გარდასახვამიბაძვა, მოცეკვავეებს ჩვენს ხანაშიც ახასიათებთ: ყველას შეუძლია დაინახოს მდგომარეობიდან გამომდინარე, როგორი სისწრაფით შეუძლიათ შეიცვალონ პროთეეს მსგავსად. უნდა ვივარაუდოთ, რომ ემპუსის გარეგნობაშიც, რომელიც შესახედაობას ათასგვარად იცვლის, თქმულებამ შემოგვინახა ხსოვნა ამგვარ ქალ მოცეკვავეზე.

20. ამის შემდგომ, სამართლიანობა მოითხოვს, გავინსენოთ რომაელთა ცეკვა, რომელსაც სალიები – მოქალაქეთაგან უკეთილშობილესნი – რომლის სახელწოდებასაც ქურუმთა ერთი საძმო ატარებს, – უძღვნიან ღმერთთა შორის ყველაზე მეტროდოს – არესს; ეს ცეკვა რომაელთა შორის ყველაზე საპატიოდ და წმინდად ითვლება.

21. ვიფინიური ვადმოცემით, რომელიც დიდად არ განსხვავდებოდა იტალიურისგან, მეომარ ღვთაება პრიაპეს (სავარაუდოდ ერთ-ერთი ტიტანთაგანი ან ერთ-ერთი იდაელი დაქტილოთაგანი (იდა – მთა საბერძნეთში, დაქტილი – ძველბერძნული მითოლოგიური დემონური არსება – ლილიპუტი – ხ.დ.), რომლებიც ზუსტად ამ საქმით იყვნენ დაკავებულნი – ანუ მეომრული ცეკვის სწავლებით) ჰერამ თავისი არესი ჯერ კიდევ ყმაწვილი, თუმცა უკვე მკაცრი ხასიათისა და მამაკაცური თვისებების გამომხატველი მიაბარა. პრიაპემ არესს იარაღის ფლობა შეასწავლა, თუმცა არა იქამდე, ვიდრე მისგან სრულყოფილი მოცეკვავე არ შექმნა. ამისათვის პრიაპეს ჰერასაგან საზღაურიც ჰქონდა დანიშნული: მას არესისაგან ბროძეებში მოპოვებულის მეათედი უნდა მიეღო.

22. რაც შეეხება დიონისიებსა და ბაკქანალიურ დღესასწაულებს, ვფიქრობ, შენთვის უჩემოდაც ცნობილია, რომ ისინი მთლიანად ცეკვისგან შედგებოდა. მისი

¹¹ ...ძველებური თქმულება ეგვიპტელ პროთეეზე... იხ. „ოდისეა“, სიმღერა IV, გვ. 417-418.

სამი მთავარი სახეობა – კორდაკი, სიკინიდა და ემელია – გამოვონილი იყო დიონისეს მსახურების – სამი სატირის მიერ და ცეკვებმაც მათი სახელები მიიღეს. სწორედ ამ ხელოვნების მეშვეობით შეძლო დიონისემ გამარჯვება მოეპოვებინა ტირინელებზე, ლიდიელებსა და ინდიელებზე (ინდი ადგილია საბერძნეთში – ხ.დ.), და ყველა ეს მეომარი ტომი მოჯადოებული დარჩა ამ ხმაურიანი დიონისური თანამეგობრობის ცეკვით.

23. ამიტომაც, უცნაური ადამიანი ხარ. იმისათვის, რომ როგორღაც უწმინდურებაში არ ჩავარდე, ადანაშაულებ საქმიანობას თავისი წარმომავლობით ღვთაებრივსა და საიდუმლოებასთან წილნაყარს, ღვთაებათაგან საყვარელს, მათ პატივსაცემად შექმნილსა და ამავედროულად, უდიდესი სინარულისა და სასარგებლო ცოდნის მომნიჭებელს. გაკვირვებული ვარ ასევე იმიტომაც, რომ ჰომეროსის მცოდნე და ჰესიოდეს უდიდესმა თაყვანისმცემელმა – როგორც ხედავ, პოეტებს მივმართავ, – შენ ბედავ მათ წინააღმდეგ გამოსვლას, მათ წინააღმდეგ, რომლებიც ხოტბას ასხამენ ცეკვას, განსაკუთრებით ყველას თანდასწრებით! ჰომეროსი, ჩამოთვლის რა ყველაზე სასიამოვნოსა და მშვენიერს თუ კი რამე არსებობს სამყაროში – ძილი, სიყვარული, სიმღერა და ცეკვა – მხოლოდ უკანასკნელს არქმევს „უზადოს“.¹² არა თუ მხოლოდ ეს: მოწმეა ზევსი, პოეტი ადასტურებს ასევე სიმღერის სიტკბობასაც, ზუსტადაც ერთიც და მეორეც იმ ხელოვნებას ახასიათებს, რომელთა შესახებაც ჩვენ ვსაუბრობთ – ტკბილსმოვან სიმღერასაც და უბიწო ცეკვასაც, რომელთა შებღალავაც შენ გადაგიწყვეტია. და ხელმეორედ, თავისი პოემების სხვა ადგილას ჰომეროსი ამბობს:

ღმერთებმა ზოგიერთს ბრძოლის ნიჭი არგუნეს,

რივს კი, ცეკვისა და რივს კი, სასურველი სიმღერის.¹³

დიახ, ჭეშმარიტად სასურველია სიმღერა შეუღლებული ცეკვასთან, და ეს ღვთაებების უმშვენიერესი საჩუქარია. და ჰომეროსი, როგორც ჩანს, გაყო რა ყველა ადამიანური საქმე ორ რიგად – ომად და მშვიდობად – მხოლოდ ცეკვას, როგორც ყველაზე მშვენიერს უბირისპირებს საომარ მიღწევებს.

24. და ჰესიოდე, რომელსაც არა ვილაცის გადმოცემით, არამედ თავად უნახავს აისის მზის სხივებთან ერთად მოცეკვავე მუსები, თავისი პოემის დასაწყისში აღწერს როგორც უდიდეს ქებას ღვთაებების მიმართ:

ცისფერი წყაროს გარშემო ნაწი ფეხებით ცეკვავენ,

უგლიან გარშემო ფერხულით მათი მშობლის საკურთხეველს.¹⁴

¹² ...მხოლოდ უკანასკნელს უწოდა „უზადო“. იხ. „ილიადა“, სიმღერა XIII, გვ. 637; „ოდისეა“, სიმღერა XXIII, გვ. 145.

¹³ ღმერთებმა ზოგიერთს ბრძოლის ნიჭი არგუნეს... იხ. „ოდისეა“, სიმღერა I, გვ. 421.

¹⁴ ცისფერი წყაროს გარშემო ნაწი ფეხებით ცეკვავენ... იხ. ჰესიოდე, თეოგონია, გვ. 3 და 4.

შენ, კი ძვირფასო, სადაცაა ღვთისმებრძოლობასაც მიაღწევ ცეკვის ხელოვნების გმობით.

25. თავად სოკრატე, ბრძენზე ბრძენი ადამიანთა შორის, თუ დავუჯერებთ აბოლონ ჰიფიელის სიტყვებს, არა თუ ქებით მოიხსენებდა საცეკვაო ხელოვნებას, არამედ მის სწავლას ღირსებად თვლიდა, მაღალ შეფასებას აძლევდა მკაცრ ზომიერებას, დახვეწილობას, სინატიფეს, ცალკეული მოძრაობების სისწორეს (სიმწყობრეს) და ადამიანის მოძრაობის კეთილშობილურ იერსახეს.⁵ მიუხედავად მისი ხანდაზმული ასაკისა, სოკრატეს არ რცხვენოდა ცეკვა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მეცნიერებად ჩაეთვალა. ამიტომაც, სოკრატე ცდილობდა არც თუ უმნიშვნელოდ ცეკვაში გარჯიშს, რადგან ის უყოყმანოდ იწყებდა მნიშვნელოვანი საგნების შესწავლას, ფლეიტისტების სკოლაშიც კი დადიოდა, არაერთხელ ასპაზიასთანაც უსაუბრია, არ გამოუჩენია უპატივცემულობა ჭკვიანური სიტყვის მიმართ, თუნდაც ის ქალისგან, ჰატერასგან ყოფილიყო გამოთქმული. ამასთანავე, სოკრატე მხოლოდ ხელოვნების დასაწყისს ხედავდა, ჯერ კიდევ სრულყოფილ სილამაზემდე მიუღწევდეს. სოკრატეს რომ ის ენახა, ვინც ცეკვა უდიდეს სიმაღლემდე აიტანა, დარწმუნებული ვარ, ყველაფერ სხვას თავს დაანებებდა, მხოლოდ ამ ერთ სანახაობას მიმართავდა თავის ყურადღებას და აღიარებდა, რომ ბავშვები უპირველესად საცეკვაო ხელოვნებას უნდა ეზიარონ.

26. როდესაც ტრაგედიასა და კომედიას ხოტბას ასწამ, ვფიქრობ, ვავიწყდება, რომ ყოველი მათგანისთვის ცეკვის თავისებური სახეობაა დამახასიათებელი: ტრაგედიისთვის მკაცრი და გაწონასწორებული ემელია, კომედიისთვის კი თავაწყვეტილი კორდაკი; მათ ზოგჯერ კიდევ მესამე სახეობა უერთდება – სატირი სიკიდიანის თავისუფალი, ლალი ცეკვა. მაგრამ რადგან იმთავითვე ცეკვას ტრაგედია არჩიე – მსგავსი ფლეიტისტების ფერხულისა და ლირიკოს მომღერალთა სიმღერა, რომლებიც სახალხო თამაშების ნაწილს წარმოადგენს – მაშინ დავუპირისპიროთ ყოველი მათგანი ცეკვას. თუმცა, ფლეიტა და ლირა, ჯობია, გვერდზე გადავდოთ, რადგან ისინიც მოცეკვავის დამხმარე იარაღს წარმოადგენს.

27. ამგვარად, დავუბრუნდეთ ტრაგედიას და მისი შემსრულებლების გარეგნობის მიხედვით ვეცადოთ გავერკვეთ, რას წარმოადგენს. როგორი საზინდარი და შემწარავი სანახაობაა – ადამიანი, გაწელილი სიგრძეში, ამძვრალი მაღალ ქუსლებზე, სახეზე ჩამოფხატული ნიღბით, რომელიც თავს ზემოთაც გადაუჭიმავს, უზარმაზარი გაღებული პირით, თითქოს მაყურებლის გადაყლაპვას აპირებდეს. აღარაფერს ვამბობ სამკერდეებსა და სამუცლევებზე, იმ დასაკრავებზე, რომლებითაც ავტორი ხელოვნურად ზომას იზრდის, რათა მისი სხეულის სიგამნდრემ ძალიან არ გამოკვეთოს მისივე ზომის შეუსაბამობა. შემდეგ მსახიობი ამ გარსის შიგნიდან ყვირილს იწყებს, ხმის ხან დაძაბვით, ხან აცახცახებითა და სინაზით,

⁵ თავად სოკრატე... მას პატივს სცემდა, აძლევდა რა მაღალ შეფასებას... იხ. ქსენოფონტე, სოკრატეს აპოლოგია.

ზოგჯერ კი თავის იამბებსაც მღერის. მაგრამ ყველაზე სამარცხვინო ის არის, იღვრება რა სიმღერად გმირის გრძნობებიდან გამომდინარე, ავტორს მხოლოდ თავისი ხმა აინტერესებს, რადგან დანარჩენზე მის გარეშეც იზრუნეს დიდი ხნის წინ მცხოვრებმა პოეტებმა. ამდენად, სანამ ჩვენ წინ რომელიმე ანდრომეჟე ან ჰეკუბაა, ამ სიმღერის მოთმენა კიდევ შესაძლებელია, მაგრამ როდესაც თავად ჰერაკლე გამოვა და მარტო გააბამს სიმღერას, რომელსაც აღარც თავი ახსოვს, არც ლომის ტყავის რცხვენია, რომელშიც გახვეულია და არც ხელჯოხის, მაშინ ყოველი საღად მოაზროვნე ამას უბატოებელ შეცდომად ჩათვლის.

28. შემდეგ, შენ საყვედურობდი ცეკვის ხელოვნებას იმისათვის, რომ აქ მამაკაცები ქალებს გამოსახავენ. მაგრამ იგივე ბრალდება შესაძლებელია ტრაგედიის მიმართაც წამოგვეყენებინა და კომედიისთვისაც, რადგან მანდ მოქმედ პირთა შორის ქალები მეტია, ვიდრე მამაკაცები.

29. კომედია სიამოვნების მინიჭების მთავარ ნაწილად თავისი ნიღბების სასაცილო მხარეს თვლის: ასეთია მონების – თაღლითების, ტიბიებისა და მასხარა-მზარეულების ნიღბები. მოცეკვავის გარეგნობა კი, პირიქით, ყოველთვის მოკაზმული და სასიამოვნოა; მაგრამ ამის გამოტოვება საჭირო არ არის, ეს ყველასთვის, ვინც ბრმა არ არის, ისედაც ცნობილია. და როგორი მშვენიერია თავად ნიღაბი! როგორ უხდება გათამაშებულ მოქმედებას! არც პირს აბჩენს, როგორც დრამატული, არამედ მჭიდროდ უჭერს ტუჩებს, რადგან მოცეკვავეს არ სჭირდება ვილაცამ მის მაგივრად იყვიროს.

30. საქმე ისაა, რომ ძველად ერთი და იგივე ადამიანები ერთდროულად თან მღეროდნენ, თან ცეკვავდნენ, მაგრამ მოგვიანებით იქიდან გამომდინარე, რომ მოძრაობისას სუნთქვა სიმღერას ხელს უშლიდა, გადაწყვიტეს, რომ უკეთესი იქნებოდა, თუ მოცეკვავეებს სხვა მიუძღვრებოდა.

31. რაც შეეხება შინაარსის გამოსახვას, ორივე შემთხვევაში, აქ მათ შორის სხვაობა არ არსებობს, – ამ აზრით ცეკვა არაფრით განსხვავდება ტრაგედიისგან, პირიქით – უფრო მრავალფეროვანია, შინაარსით უფრო მდიდარი და უთვალავ-ნაირად გარდასახვის საშუალება აქვს.

32. თუ ცეკვა არ არის ჩართული სახალხო თამაშებში (სანახაობებში) – ვადასტურებ, ამის მიზეზია, ის, რომ მსაჯებმა ცეკვა ძალიან დიდ და მნიშვნელოვან საქმედ ჩათვალეს, ბევრად მეტად, ვიდრე შეჯიბრზე წარმოდგენა. შემძლია დაგისახელოთ საუკეთესო ქალკედონური¹⁶ წარმოშობის ქალაქი იტალიაში, რომელმაც იქ მიმდინარე შეჯიბრს სწორედ ცეკვა დაამატა, როგორც ერთგვარი სამკაული.

¹⁶ იტალიაში ქალკედონური წარმოშობის საუკეთესო ქალაქი...ნეაპოლი დააარსეს ქალაქ კუმიდან (ბერძნულად კიმიდან) წამოსულებმა, რომელიც თავად წარმოადგენდა მისივე მოსახლე ქალაქის კოლონიას მცირე აზიაში. მის დაარსებაში ასევე მონაწილეობას იღებდნენ ქალაქები ქალკედე და ერეტრია (კუნძულ ეგებაზე).

33. ახლა კი, დროა თავი ვიძარტოლო შენ წინაშე ჩემ მიერ დაშვებული საკმაოდ მრავალრიცხოვანი გამიზნული ხარვეზისთვის, იმისათვის რომ უმეტესი და უსწავლელი არ შემერქვას. ჩემთვის, რა თქმა უნდა, ცნობილია, რომ ისინი, ვინც ჩემამდე ცეკვის შესახებ წერდნენ, მეტ ყურადღებას უთმობდნენ ცეკვის ყველა სახეობის ვარჩევას, მათი სახელწოდებების ჩამოთვლას და მითითებას, თუ რას წარმოადგენს თითოეული მათგანი და ვინ გამოიგონა; ამით ავტორები თავიანთი ყოველმხრივ განსწავლულობის დადასტურებას ცდილობდნენ. მე კი უბირველესად ამგვარ პატივმოყვარეობას უგემოვნობად ვთვლი, რის სწავლაც ჩემთვის უკვე დაგვიანებულია, არც ჩემ ასაკს შეეფერება, ამიტომაც თავს ვანებებ.

34. შემდეგ, გთხოვ, გაითვალისწინე და არ დაივიწყო, რომ ახლა ჩემს მიზანს მთლიანად ცეკვის გვარტომობის წარმოჩენა არ წარმოადგენს. ჩემს თხზულებაში სხვადასხვა ცეკვითა სახელწოდებების ჩამოთვლაც კი არ დამისახავს მიზნად, არამედ მხოლოდ იმ უმცირესობის, რომლებიც უკვე ვახსენე – აღვნიშნე რა მხოლოდ ყველაზე მსხვილი, ძირითადი ნაწილები. არა, ამჟამად ჩემი მსჯელობა გამიზნულია ძირითადად იმისკენ, რომ ხოტბა შევასხა ცეკვის ახლანდელ მდგომარეობას და ვაჩვენო თუ რამდენად შეიცავს სიამოვნებასაც და სარგებელსაც – რადგან ის განვითარდა და ასეთ სრულყოფილ სილამაზეს მიაღწია არა დასაბამიდან, არამედ უმთავრესად ავგუსტუსის მმართველობის დროს.¹⁷ ცეკვის ადრეული ნაირსახეობები წარმოადგენდნენ, ასე ვთქვათ, მის ფესვებს და ნაგებობის საფუძველს, ხოლო ფერი და საბოლოო ნაყოფი, რომლის განვითარებამაც სწორედაც რომ დღეს მიაღწია განსაკუთრებულად მაღალ საფეხურს, – აი, ამის შესახებ ვსაუბრობ; ამიტომ, გვერდზე გადავდებ „ტკიპების“ ბუქნებით ცეკვას, „წეროების“ ცეკვას და ცეკვების სხვა სახეობებს, რადგან ისინი დღესდღეობით აღარ სრულდება. ასევე ყველასათვის ნაცნობი ფრიგიული სახეობა, რომელსაც მთვრალი სოფლელები ქეიფის დროს ცეკვავენ და რომლის დროსაც ხშირად ქალები სტვირის მუსიკის თანხლებით მკვეთრ და მძიმე ნახტომებს ასრულებენ. ეს ნაირსახეობა, რომელიც დღესდღეობითაც უბირატესობით სარგებლობს სოფლებში, გამოვტოვე არა უცოდინარობის გამო, არამედ იმიტომ, რომ მას არაფერი აქვს საერთო სრულყოფილ ცეკვასთან. პლატონიც ხომ თავის „კანონებში“ ცეკვების რიგ სახეობას იწონებს, რიგის შესახებ კი დიდი სიძულვილით საუბრობს, ყოფს რა ერთმანეთისგან რიგს ვართობისათვის გამოსაყენებელს, რიგს კი სარგებლობისათვის, უარყოფს რა ყოველივე უღირსს, სხვების მიმართ კი გამოხატავს პატივისცემას და აღტაცებასაც კი.¹⁸

35. აი, ყველაფერი თავად ცეკვის შესახებ, რადგან სიტყვის გაგრძელება და

¹⁷ ის ძირითადად განვითარდა ავგუსტუსის მართველობის დროს...ლუკიანეს მხედველობაში აქვს ანტიკურ ხანაში გავრცელებული აზრი იმის შესახებ, რომ „პანტომიმა“ რომში შემოიღეს სახელგანთქმულმა მოცეკვავეებმა პატილმა და პილადმა (ძვ. წ. I ს.).

¹⁸ ...პლატონი თავის „კანონებში“ ცეკვის რიგ სახეობას იწონებს... იხ. პლატონი. „კანონები“, წიგნი VIII.

მეტად დაწვრილმანება მხოლოდ უმცირება იქნება. ახლა კი მოგიყვები თავად მოცეკვავის შესახებ; რა თვისებები უნდა ახასიათებდეს, რა საფარჯიმოების შესრულება ევალება, რა უნდა იცოდეს და როგორ უნდა ფლობდეს თავის ხელოვნებას. ეს ხელოვნება – თავად დარწმუნდები – არ არის იოლი და სწრაფად დაძლევადი, ითხოვს ყველა მეცნიერების უმაღლეს დონემდე აყვანას – არა მხოლოდ მუსიკის, არამედ რიტმიკის, მეტრის და განსაკუთრებით შენი საყვარელი როგორც გამოყენებითის, ისე ზნეობრივი ფილოსოფიის, – მხოლოდ დიალექტიკას ცეკვა თვლის მისთვის უსარგებლო და უადგილო საქმიანობად. ცეკვა რიტორიკასაც არ უცხოობს, პირიქით, მასთან კავშირშია, რადგან ისიც ისწრაფვის იმ მიზნისკენ, რისკენაც ორატორები: წარმოადგინონ ადამიანური თვისებები და ვნებები. არც ფერწერა და ქანდაკებაა ცეკვისთვის უცხო და დაუფარავი გულმოდგინებით იმეორებს ნაწარმოების პროპორციულობის სიზუსტეს. ასე, რომ ვერც თავად ფიდიასი, არც აპელესი ვერ დადგებიან ცეკვის ხელოვნებაზე ძალდა.

36. მაგრამ უპირველესად მოცეკვავემ უნდა მოიპოვოს მნემიზინასა და მისი ქალიშვილის პოლიმნიას კეთილგანწყობა და შეეცადოს ყოველივე ახსოვდეს, რადგან ჰომეროსის კალჰანტის მაგალითის გათვალისწინებით, მოცეკვავემ უნდა იცოდეს

...ყველაფერი, რაც არის, რაც იქნება და რაც აქამდე ყოფილა,¹⁹

რადგან არაფერი გაიპაროს მისი მახსოვრობიდან და ყოველთვის მასთან იყოს მზადყოფნაში. მოცეკვავის მთავარი ამოცანაც ხომ იმაში მდგომარეობს, რომ დაეუფლოს მიბაძვის, გამოსახვის, აზრთა გამოხატვის, იდუმალის ნათლად წარმოდგენის თვითმყოფად ხელოვნებას. ის, რასაც თუკიდიდე ამბობს პერიკლესთან დაკავშირებით, განადიდებს რა ამ გამოჩენილ ადამიანს, შესაძლოა მოცეკვავისთვისაც უდიდეს ქებად ჩათვლილიყო: „მან იცოდა ყველაფერი, რაც საჭიროა და შეეძლო განემარტა ის“.²⁰ ჩვენს შემთხვევაში „განმარტების“ ქვეშ ცალკეული ფიგურის გამომსახველობას ვგულისხმობ.

37. აქედან გამომდინარე, ვიმეორებ, ცეკვა მთლიანობაში სხვა არაფერია, თუ არა უძველესი წარსულის ისტორია, რომელიც მსახიობს ყოველთვის უნდა ახსოვდეს და შეეძლოს მისი შესაფერისად (სათანადოდ) გამოსახვა: მან უნდა იცოდეს ყველაფერი დაწყებული თვით ქაოსიდან და სამყაროს წარმოქმნის საფუძვლებიდან ეგვიპტელი კლეოპატრას ხანამდე. ასეთი დროითი მონაკვეთით უნდა შემოიფარგლებოდეს ჩვენთან მოცეკვავის მრავალმხრივი ცოდნა. აღნიშნულ დროით მონაკვეთში განსაკუთრებით სრულყოფილად უნდა იცნობდეს ურანოსის დასაჭურისებას, აფროდიტეს დაბადებას, ტიტანებთან ბრძოლას, ზევსის დაბადებას, რეას სიცრუეს, ქვის დადებას, კრონოსის დატყვევებას, სამ ძმას შორის წილისყრით სამყაროს განაწილებას.

¹⁹ ...ყველაფერი, რაც არის, რაც იქნება და რაც აქამდე ყოფილა... იხ. ილიადა, სიმღერა I, გვ. 71.

²⁰ ყოველივე, რასაც ამბობს თუკიდიდე პერიკლესთან დაკავშირებით... იხ. თუკიდიდე II, 9.

38. შემდეგ მოჰყვება: გივანტების აჯანყება, ცეცხლის მოტაცება, თიხისგან ადამიანთა გამოძერწვა, პრომეთეს დასჯა, ორი ეროტის ძალა, შემდეგ კი, დელოსის ხეტიალი და მშობიარე ლეტოს ტანჯვა, პითონის განადგურება, ტიტოსზე თავდასხმა და სამყაროს ცენტრის აღმოჩენა ორი არწივის გაფრენით.²¹

39. შემდეგ – დეკალიონი და მის დროს მომხდარი უდიდესი ცხოვრებისეული უბედური შემთხვევა წყალდიდობის ტალღებში, მარტოდ დარჩენილი კიდობანი, რომელმაც ადამიანის მოდემის ნარჩენები შემოინახა და ადამიანთა ახალი წარმოშობა ქვებისგან; შემდეგ – იაკოსის ვაგლეჯვა ნაწილებად, ჰერას ვერაგობა, სემელას დაწვა, დიონისეს ორჯერადი დაბადება, ყველა თქმულება ათენაზე, ჰეფესტოსა და ერიქტიონზე, ჩხუბი ატიკას²² გამო და ჰალიროთიოსი, ასევე პირველი სასამართლო არესის ბორცვზე – ერთი სიტყვით, მთლიანად ატიკური არაგები.

40. განსაკუთრებით დემეტრას ხეტიალი და კორას პოვნა, კელეოსის სტუმართმოყვარეობა, ტრიპტოლემოსის მიწათმოქმედება, ივაროსის მევენახეობა, ერიგონეს უბედურება და ყველა გადმოცემა ბორეოსზე, ყველა გადმოცემა ორითიასზე, თუნჯვსზე და ეგეოსზე. გარდა ამისა მედეას მიღება ეგეოსის მიერ, მედეას ხელახალი გაქცევა სპარსელებთან, ერექტიონის ქალიშვილები და პანდიონის ქალიშვილები, მათი ვნებები (ტანჯვა) და მოღვაწეობა თრაკიაში. შემდეგ აკამანტი და ფილიდე, ელენეს პირველი მოტაცება, დიოსკურების ლაშქრობა ათენის წინააღმდეგ, იპოლიტეს ტანჯვა და ჰერაკლიდების დაბრუნება პელოპონესში, – რადგან ეს თქმულებებიც სრულიად მართებულად შეიძლება ატიკურად ჩაითვალოს. ასეთია ათენური გადმოცემების ის მცირე ჩამონათვალი, რომელიც აქ მაგალითებად მოვიყვანე, სხვა დანარჩენს აღარც შევხვებ.

41. რიგში მეგარა-ნისი და მისი ქალიშვილი სვილა დეანან, ნისას წითელი თმა, მინოსის ცურვა და მისი უმადურობა გადამრჩენელი ქალის მიმართ. მეგარას მოსდევს კითერონი, ფიფიელებისა და ლაბდაკიდების უბედურება, კადმოსის უცხოეთში წასვლა, ძროხის დასვენება, დრაკონის კბილები, სპარტანელ-სეანელების დაბადება ნიადავიდან, კადმოსის გარდასახვა გველად, ლირის მუსიკის თანხლებით კედლების მშენებლობა და კედლის მშენებლის სიმმაგე, მისი ცოლის – ნიობეს – ქედმაღლობა, მისი მღუპარე გლოვა, პენტევის და აქტიონის ბედი, ედიპესა და ჰერაკლეს ისტორია ყველა მათი გმირობით და მათ მიერ თავისი შვილების მკვლელობა.

42. შემდეგ კორინთო, ასევე თქმულებებით საგსე. აქ გლაგკესი კრეონტთან ერთად, მანამდე კიდევ ბელეროფონტი სფენებეა, მზის ბრძოლა პოსეიდონთან, შემ-

²¹ დედამიწის ცენტრის აღმოჩენა ორი არწივის გაფრენით...მითვის თანახმად, ზევსმა, დედამიწის ცენტრის განსასაზღვრად, ერთდროულად გამოუშვა ორი არწივი - ერთი აღმოსავლეთით, მეორე - დასავლეთით; ორივე ფრინველი შეხვდა ერთმანეთს დელფოსში აპოლონის ტაძარში.

²² ...დავა ატიკას გამო... იხ. ლუკიანე, ტ. I, „ჰერმოტიმი“, 20.

დეგ მოსდევს ათამანტის სიმლეგე, ნეფელეს ბაგშეების გაქცევა ჰაერში ოქროს-ბეწვა ცხვრით და ინოსა და მელიქერტის მიღება ზღვის მორევის მიერ.

43. ყოველივე ამას კვალდაკვალ მოჰყვება პელოპიდების საქმეები: მიკენი და ყველაფერი, რაც იქ მოხდა მიკენელებზე ადრეც. ეს არის ინახი, იო და მისი დამცველი არგუსი, ართოსი, ფიესტი და აეროპე, ოქროს საწმისი, პელოპეს ქორწინება, აგამემნონის მკვლელობა და კლიტემნესტრას დასჯა, და კიდევ ამ მოვლენებამდე – შვიდი ბელადის ლაშქრობა, ადრასტეს მიერ განდევნილ სიძეთა მიღება და ორაკულის წინასწარმეტყველება მათზე, დაღუპულთა დაკრძალვის აკრძალვა და ამით ანტიგონესა და მენეკესის დაღუპვის გამოწვევა.

44. ასევე ნემეაში მომხდარის შესახებ, იბსიბილესა და არქემორეს შესახებ, ყველაფერი უსათუოდ უნდა ახსოვდეს მოცეკვავეს. ასევე ადრე მომხდარიც ვალდებულია იცოდეს: დანაეს ქალწულობა და მისგან პერსევსის დაბადება და პერსევსისთვის დაბედებული ბრძოლა გორგონებთან. პერსევსს მჭიდროდ არის დაკავშირებული ეთიოპიური ვადმოცემები კასიოპეს, ანდრომედესა და კეფიას შესახებ, მათ შესახებ, ვინც გვიანდელმა რწმენამ თანაგარსკვლავედებს მიაწერა. საჭიროა უძველესი თხზულების ცოდნა ეგვიპტესა და დანაეს შესახებ და პირველი საქორწინო ღამის ბოროტი ჩანაფიქრის შესახებ.

45. ბევრ ასეთ ვადმოცემას წარმოგვიდგენს ლაკედემონი: ჰეაკინთე, აპოლონის მოწინააღმდეგე – ზეფირი, ყმაწვილის მკვლელობა დისკოს ჩარტყმით, სისხლიდან ამოზრდილ ყვავილზე და ამის გამო მასზე საცოდავი ნიშნები, ტინდარეს აღდგომა და ზევსის რისხვა ასკლეპიოსის მიმართ. და შემდეგ: ხელგამლილი მიღება პარისისა და ელენეს მოტაცება ვაშლზე კამათის დასრულების შემდგომ.

46. უნდა ითქვას, რომ სპარტანელთა ისტორიას მჭიდროდ უკავშირდება ასევე ილიონის ისტორია, ისტორია მდიდარი მოვლენებითა და მოქმედი პირებით; და რა თქმა უნდა, ყოველი ტროასთან დაცემული იძლევა შინაარსს სცენაზე წარმოდგენისათვის. აუცილებელია ყოველივე ეს ჩაბეჭდილი იყოს გონებაში, განსაკუთრებით მოვლენები, რომლებიც იწყება თვით ელენეს მოტაცებიდან, ტროადან გამართა დაბრუნებამდე, ისე, როგორც ენეოსის მოგზაურობა და დიდონას სიყვარული. მათთვის უცხო არ არის ასევე ის მოვლენები, რომლებიც ორესტეს გარშემო გათამაშდა სკიფიაში გმირის მამაცი საქმეების ჩათვლით. უფრო ადრეულ თქმულებებსაც არ შეაქვთ უთანხმოება და ასევე მსგავსნი არიან ილიონისეულის: აქილეუსი ქალის კაბაში სკიროსზე, ოდისევსის წარმოსახვითი გაგიჟება, ფილოკტეტეს განმარტობა, ოდისევსის მთლიანი მოგზაურობა, კირკე, ტელეგონი, ეოლეს ბატონობა ქარებზე და ყველა სხვა მოგზაურობა სასიძოების დასჯამდე. უფრო ადრე მომხდარიდან კი – პალამედეს წინააღმდეგ შეთქმულება, ნავალიონის სიბრაზე, აიანტის სიმბაგე, მეორე აიანტის სიკვდილი ევბეას კლდეებთან.

47. ელიდაში არაერთი ისეთი რამ მოიძებნება, რის გამოც იქ ცეკვის შინაარსის მძებნელი გაემართება: ენომე, მირტილი, კრონოსი, ზევსი, ოლიმპიური შეჯიბრებების პირველი მონაწილეები.

48. ბევრი თქმულება უკავშირდება არკადიასაც: დაფნას გაქცევა, კალისტოს გადაქცევა მხეცად, მთვრალ კენტავრთა უხამსობა, პანის დაბადება, ალფეას გამოიჯნურება და არეტუსის წყალქვეშ სიზბილი.

49. აზრობრივად გადავინაცვლოთ კრეტაზე, აქაც მდიდარ მონაპოვარს შეიძენს საცეკვაო ხელოვნება: ევროპას, პასიფეას, ორ ხარს, ლაბირინთს, არიადნეს, ფედრას, ანდროგეას, დედალოსს, ივაროსს, გლაფკოსს, პოლიიდეს წინასწარმეტყველების ნიჭსა და ტალოოსს, სპილენძის დარაჯს, კრეტას რომ უგლის გარს.

50. გადავიდეთ ეტოლიაში, – აქაც ცეკვა ბევრ რამეს შეიძენს: ალფეას, მელეგრას, ატალანტას, ჰერაკლესთან მებრძოლ მდინარეებს, სირინოზების დაბადებას, ზღვაზე ექინადის კუნძულების, სადაც ჭკუის დაკარგვის შემდეგ ალკმეონი დასახლდა, გამოჩენას; და ბოლოს კენტავრ ნესს და დეანირეს ეჭვიანობას, და მას მოსდევს კოცონი ეტაზე.

51. თრავიასაც გააჩნია ბევრი რამ ისეთი, რომელიც ყველასათვის, ვინც თავს ცეკვას უძღვნის, ცნობილი უნდა იყოს: ორფეოსი და მისი ნაწილებად გაგლეჯვა, მისი მოლაპარაკე თავი, რომელიც ლირაზე დადებული მიცურავდა, გემა, როდოპი, ლიკურგეს დაკრძალვა.

52. კიდევ უფრო მეტს იძლევა თესალია: პელიას, იაზონს, ალკესტიდას, ორმოცდაათი ჭაბუკის ლაშქრობას, არგოსა და მის მოლაპარაკე ძელს.

53. შემდეგ თავგადასავალი ლემნოსზე გრძელდება, აიეტი, მედეას სინმარი, აფსირტეს დაგლეჯვა-დანაწევრება, გზაში გადამხდარი ამბები, და შემდგომ – პროტესილე და ლაოდამია.

54. გადმოვიდეთ ისევ აზიაში, აქაც უამრავი რამ არის სცენისთვის შესაფერისი: მაშინვე ჩვენ წინ სამოსი (კუნძული სამოსი – ხ. დ.), პოლიურატეს მწუხარე განაჩენი, მათი ქალიშვილების დევნილობა და ხეტიალი თითქმის სპარსელების ქვეყნამდე და კიდევ უფრო ძველი თქმულება: ტანტალეს სიტყვაჭარტალობა, მის სუფრასთან ღმერთების გამასპინძლება, პელოპსის ნაწილებად დაჩეხვა და მისი მხარი სპილოს ძვლისაგან.

55. იტალიაში – ერიდანი და ფაეტონი და დები-ალვის ხეები, მგლოვიარენი და ქარვის ცრემლებად დაღვრილნი.²³

56. ჩვენ მოცეკვავეს მოუწევს ჰესპერიდეს – ოქროს ნაცოფის მოდარაჯე გველე-

²³ ...ალვის ხეები, მგლოვიარენი და ქარვის ცრემლებად დაღვრილნი. იხ. ლუკიანე, ტ. I, „ქარვის შესახებ, ანუ გედებზე“...

შაპის – ცოდნაც, ატლანტის ხვედრის, ჰერიონესა და ერიფიდან მოტაცებული (მოპარული) ხარებისაც.

57. მისთვის უცნობი არ დარჩება არც თქმულებები ადამიანთა გარდაქმნის შესახებ, რომელთაც ადამიანის გამოსახულება ხედ, მხეცად, ფრინველად შეიცვალეს, ქალების შესახებ, რომლებიც მამაკაცებად იქცნენ – ვგულისხმობ კენიას, ტირენიას და მათ მსგავსთ.

58. ხოლო ფინიკიაში მოცეკვავე გაიცნობს მირას და ასირიელების სახელგანთქმულ დატირებას (გოდებას) ადონისის გამო, რომელსაც სინარული ენაცვლება, ასევე გვიანდელ მოვლენებს: ყოველივე იმას, რა გმირობაც ჩაიდინეს ჯერ კიდევ მაკედონელების მფლობელობის დროს ანტიპატრმა და სელევკემ სტრატონიკეს სიყვარულისთვის.

59. არსებითად, ეგვიპტელების იდუმალი თქმულებებიც უნდა იცოდეს მოცეკვავემ, თუმცა გააზრება მათი უნდა მოხდეს სხვაგვარად, – ვგულისხმობ ეპათესა და ოსირისს და ღმერთების გადაქცევას ცხოველებად. მაგრამ უპირველესად მათი სასიყვარულო თავგადასავლები, მათ შორის თავად ზევსისაც, ყველა მრავალრიცხოვანი გამოსახულება, რომლადაც ის გარდაისახებოდა.

60. დასასრულ, ვისურვებ მოცეკვავეს არ დარჩეს შეუცნობელი მიწისქვეშა სამყაროს პირქუში სურათები, გასამართლებულთა ყველა სასჯელი და ბრალი, თუნუკისა და პერიფოეს მეგობრობა, რომელიც ჰადესში შესვლის წინაც კი არ შეწყვეტილა.

61. ერთი სიტყვით, მოცეკვავემ უნდა იცოდეს ყველაფერი, რასაც ჰომეროსი და ჰესიოდე – საუკეთესოთა შორის საუკეთესო პოეტები – გვიყვებიან, განსაკუთრებით ტრაგიკოსები. აი, ყოველივე ის სრულიად მცირედი, რაც ამოვარჩიე უზარმაზარი – უფრო სწორად, გადმოცემათა ურიცხვი რაოდენობიდან. მე მხოლოდ უმთავრესები ჩამოვთვალე, დანარჩენს კი თავი დავანებე: შეაქონ, ხოტბა შეასხან პოეტებმა და ცეკვით გამოსახონ მოცეკვავეებმა. შენ კი, შეეცადე თავად მოძებნო ჩემ მიერ მითითებული მსგავსების მიხედვით. ყოველივე ეს მოცეკვავეს მუდამ მზად უნდა ჰქონდეს, მომარჯვებული ყოველი შემთხვევისთვის, თითქოს სათადარიგოდ შენახული.

62. მაგრამ რადგანაც მოცეკვავის ხელოვნება მიმბაძველობითია, ის მოძრაობებით ცდილობს გამოსახოს სიმღერის შინაარსი – მოცეკვავემ ორატორების მსგავსად უნდა ივარჯიშოს, უნდა მიაღწიოს მეტ სიცხადეს, რადგან ყველაფერი, მათგან გამოსახული იყოს გასაგები და არავითარი ახსნა არ სჭირდებოდეს. მაყურებელი, რომელიც ცეკვას უყურებს, როგორც ერთხელ პითიელმა ორაკულმა თქვა:

უნდა შეეძლოს ცოტაოდენი გაიგოს და უსმინოს გამეფებულ მღუმარებას.

63. როგორც ამბობენ, ზუსტად ეს შეემთხვა კინიკოს (კინიკოს) დიმიტრის. ისიც

შენ მსგავსად განსჯიდა ცეკვის ხელოვნებას, ამტკიცებდა, რომ მოცეკვავე წარმოადგენს ფლეიტის, სტვირების და ტაქტის რიტმის განსაზღვრის ერთგვარ დამატებას, მოქმედების განვითარებაში მისგან შეტანილი ყოველგვარი წვლილის გარეშე. მოცეკვავე კი მოძრაობს, მაგრამ ეს მოძრაობები აბსოლუტურად უმიზნო და შინაარსსმოკლებულია, მათში არ არის არავითარი აზრი, მაყურებელს კი წარმოადგენის გარეგნული ჩარჩო ხიბლავს: აბრეშუმის კაზმულობები, ლამაზი ნიღაბი, ფლეიტა, მისი ჟღერადობა და ქოროს (გუნდის) ხმაშეწყობილი სიმღერა – ყოველივე ის, რითაც იმკობა მსახიობის თამაში – თავისთავად კი სრული არარაობა. ეს ამბავი ნერონის დროს მოხდა. და აი, იმ დროს ერთმა სახელგანთქმულმა მოცეკვავემ, როგორც ამბობენ, საკმაოდ ჭკვიანმა, რომელმაც სხვაზე უკეთ იცოდა ისტორია და გამოირჩეოდა მოძრაობის სილამაზით, მიმართა დიმიტრის, ჩემი შეხედულებით, აზრიანი თხოვნით: თავდაპირველად ენახა მისი ცეკვა, ხოლო ამის შემდგომ გაელანძლა. ამავე დროს შეჰპირდა, რომ ფლეიტისა და სიმღერის თანხლების გარეშე წარმოადგენდა თავის ხელოვნებას. ასეც მოიქცა. უბრძანა გაჩუმება მას, ვინც რიტმს კარნახობდა, ფლეიტისტებსა და გუნდსაც კი, მოცეკვავემ თავად, მხოლოდ ცეკვით გამოსახა აფროდიტესა და არესის უკანონო სიყვარული, ჰელიოსის დაბეზლება, ქსელის მჭედავი ჰეფესტოს მზაკვრობა, რომელმაც აფროდიტე და არესი ამ ქსელში გახვია, წარუდგინა იქვე მდგომ ღმერთებს – თითოეულს ცალ-ცალკე, შერცხვენილი აფროდიტე და შეძრწუნებული არესის ვედრება – ერთი სიტყვით ყველაფერი, რაც ამ თავგადასავლის შინაარსში დევს. ამის შემდგომ ნახანით აღფრთოვანებულმა დიმიტრიმ, მოცეკვავეს მიმართ თავისი უდიდესი აღტაცება გამოხატა და ხმამაღლა შეჰყვირა: „საოცარი ადამიანი ხარ! მე არათუ ვხედავ იმას, რასაც აკეთებ, არამედ მესმის კიდევ! ასე მგონია, თვით შენი ხელები მეტყველებენ!“

64. ახლა კი, რადგან სიტყვა ნერონის ეპოქაზე ჩამოვარდა, მინდა მოგიყვე ერთი შემთხვევის შესახებ ადამიანზე, რომელიც არ იყო ელინური წარმოშობის და ჰქონდა იმავე მოცეკვავესთან ურთიერთობა. აღნიშნული შემთხვევა, შესაძლოა, საცეკვაო ხელოვნების დიდების დადასტურებას წარმოადგენდეს. პონტოსში მცხოვრები ერთ-ერთი ბარბაროსი, მეფური სისხლის ადამიანი, რაღაც საქმის გამო ნერონს ეწვია და სხვა სანახაობებთან ერთად ეს მსახიობი იხილა, რომელიც ისე გამომსახველად ცეკვავდა, რომ უცხოტომელმა, მიუხედავად იმისა, რომ გუნდის სიტყვების მნიშვნელობა არ იცოდა, – ის, ხომ სანახევროდ იყო ბერძენი, ყველაფერი გაიგო. და მაშინ, როდესაც სამშობლოში ბრუნდებოდა და ნერონს ემშვიდობებოდა, მან (ნერონმა) შესთავაზა სტუმარს – რაც უნდა ეთხოვა – თხოვნას აუსრულებდა, უცხოტომელმა უთხრა: „ეს მოცეკვავე მაჩუქე და ამით უდიდეს სიხარულს მომანიჭებ“. ნერონმა ჰკითხა: „რად გინდა, რაში გამოგადგება?“ – „მეზობლები მყავს, – უპასუხა უცხოტომელმა, – ბარბაროსები, უცხო ენაზე მოლაპარაკე და მათთვის თარჯიმანის პოვნა ადვილი არ არის. როდესაც რამე დამჭირდება, ეს მოცეკვავე მათ ნიშნებით ყველაფერს გააკვებინებს“. აი,

როგორი ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა უცხოტომელზე მოცეკვავის თამაში, რომელიც ასეთი მეტყველი და გასაგები მოეჩვენა მას.

65. ეს თამაში, როგორც ვთქვი, ცეკვის ძირითად შინაარსს ქმნის, წარმოადგენს მის მიზანს და ეს მას ორატორთა ხელოვნებასთან ანათესავებს, განსაკუთრებით მათთან, ვინც ეგრეთწოდებული დეკლამაციებით გამოდის, რადგან ორატორები, რომლებიც განსაკუთრებული წარმატებით სარგებლობენ, ვალდებულნი არიან გამოსახული პირები დამაჯერებლად წარმოადგინონ. ორატორი ცდილობს, რომ მისი სიტყვები არ დაშორდეს მის მიერ გამოსახული გმირების, ტირანების, მკვლელობა, ღარიბთა და სოფლის მცხოვრებთა ხასიათს. ასევე ისწრაფვის, რომ ყოველ მათგანში ისეთი თავისთავადობა გამოსახოს, როგორიც მხოლოდ მათ ახასიათებს.

66. ამის შესახებ გამოთქმული სიტყვები მინდა მოგიყვანო კიდევ ერთი არაბერძნული წარმოშობის ადამიანის მიერ. დაინახა რა მოცეკვავისათვის მომზადებული ხუთი ნიღაბი – ამდენივე ნაწილისგან შედგებოდა წარმოდგენა – და დაინახა მხოლოდ ერთი მსახიობი, უცხოელმა იკითხა: დანარჩენი მოქმედი პირები ვინ უნდა განასახიეროს, ვინ იცეკვებს და ითამაშებს? როდესაც შეიტყო, რომ ერთი და იგივე მოცეკვავე ითამაშებს და იცეკვებს, თქვა: „მეგობარო, არ ვიცოდი თუ ერთი სხეულით ამდენი სულის ფლობა შეგეძლო“.

67. ასე თქვა უცხოელმა. იტალიის მცხოვრებნიც არც თუ უსაფუძვლოდ უწოდებენ მოცეკვავეებს „ბანტომიმებს“, ანუ „ყოველივეს მიმბაძველებს“: ეს სახელწოდება საკმაოდ ზუსტად ასახავს იმას, რასაც მოცეკვავეები აკეთებენ. გახსოვს პოეტის შესანიშნავი რჩევა ყმაწვილისათვის: „ჩემო ბიჭო, თუ აითვისებ ზღვის მხეცის, კლდეებში მცხოვრები პოლიპის ჩვეულებას (თვისებებს), ყველა ქალაქში იპოვი თავს“. აი, რა არის საგაღებულოდ შესასრულებელი მოცეკვავის მიერ: უნდა შეეზარდო შენს როლს, შეესისხნობროცო ყოველ განსახიერებულ სახეს. ზოგადად ცეკვა მიისწრაფვის გვაჩვენოს და გამოხატოს ადამიანური თვისებები და ვნებები, როდესაც სცენაზე ხან შეყვარებული, ხან გამშავებული ადამიანი გამოდის; ზოგჯერ ასახიერებს რა უგუნურს, ზოგჯერ კი ნაწყენს; და ყოველივე ეს ზომიერების დაცვით. თითქოს დაუჯერებელია, რომ ერთსა და იმავე დღეს მსახიობი, რომელიც ცოტა ხნის წინ უგუნურ ათამანტს წარმოადგენდა, ახლა ჩვენ წინაშე წარსდგა როგორც მოკრძალებული ინო. ის ატრეოსიცაა და ცოტა ხნის შემდეგ ფიესტიც, შემდეგ ევისთე ან ევროპა. და ყოველივე ეს ერთი ადამიანის მიერ!

68. სხვა დანარჩენ შემთხვევაში მაყურებელი ან მსმენელი მხოლოდ რომელიმე ერთის გავლენის (ზემოქმედების) ქვეშ არის მოქცეული: მაგალითად – ფლეიტის ან კითარის, ან სიმღერის – ხმის გამოცემით, ან ტრაგიკული მსახიობის მაღალმხატვრული თამაშის ან, კომიკოსის სასაცილო გამოსვლის, – მოცეკვავე ყოველივე ამას თავის თავში აერთიანებს და ყველას შეუძლია თავისი თვალთ

ინილოს, რაოდენ მრავალფეროვნად და რთულად არის ჩამოყალიბებული მისი წარმოდგენა: აქ არის ფლეიტა და სტვირი, ფეხებით რიტმის გამოკვეთა, წინწილას (ლითონის თეფშები) ჟღერა, მსახიობის წკრიალა ხმა და გუნდის შეწყობილი სიმღერა.

69. შემდეგ, სხვა სანახაობებში ადამიანის ბუნების მხოლოდ ერთი მხარე წარმოჩინდება: სულიერი, ან სხეულის (ფიზიკური) შესაძლებლობები. ცეკვაში კი განუხრელად დაკავშირებულია ორივე ერთმანეთთან: მისი მოქმედება კი მოცეკვავის გონებასაც აღმოაჩენს და მისი სხეულის სავარჯიშოების დაძაბულობას. და რაც უმთავრესია, ცეკვაში ყველა მოძრაობა გაჯერებულია სიბრძნით, არ არის არც ერთი აზრსმოკლებული საქციელი. ამიტომაც, მიტილიელმა ლესბონაკტმა, ყოველმხრივ ღირსეულმა ადამიანმა, მოცეკვავებს „ბრძენხელება“ შეარქვა. ის ესწრებოდა მათ წარმოდგენებს, რათა თეატრიდან დაბრუნების შემდგომ უფრო უკეთესი გამხდარიყო. ხოლო ტიმოკრატი, ლესბონაკტის მასწავლებელი, მონხვდა რა ერთხელ შემთხვევით წარმოდგენაზე და იხილა მოცეკვავე, რომელიც თავის ხელოვნებას წარმოაჩენდა, თქვა: „რა სანახაობა დამიკარგავს ფილოსოფიის მიმართ რიდის გამო!“

70. და თუ ჭეშმარიტებაა ის, რასაც პლატონი²⁴ ამბობს ადამიანის სულზე, მაშინ მსახიობში შესანიშნავად ჩანს მისი შემადგენელი სამი ნაწილი: მრისხანება, როდესაც ის გვიჩვენებს გაბრაზებულ ადამიანს, ვნებიანი, როდესაც შეყვარებულს გამოსახავს, და გონიერება, როდესაც მოცეკვავე ყოველ (თითოეულ) სულიერ მოძრაობას ლაგამს ამოსდებს. ეს თავშეკავებულობა პირდაპირ მსჭვალავს მთელ ცეკვას, როგორც შენება ყველა დანარჩენ შეგრძნებას. უთმობს რა განსაკუთრებულ ყურადღებას ცეკვის სილამაზესა და კეთილსახოვანებას, ამით მოცეკვავე აცხადებს არისტოტელეს სიმართლის შესახებ, რომელიც ქებას ასხამდა რა სილამაზეს, თვლიდა, რომ ისიც შედის სიკეთის შემადგენლობაში და მისი შემადგენელი სამი ნაწილიდან ერთ-ერთია.²⁵ ისიც გაგონილი მაქვს, რომ ერთი ადამიანი საბავშვო გატაცებისას ხსნიდა თვით ნიღბის მდუმარებას, რომელიც

²⁴ ...ჭეშმარიტებაა ის, რასაც ადამიანის სულის შესახებ პლატონი ამბობს... პლატონის სწავლების მიხედვით, რომელიც მან ძირითადად დიალოგებში „ფილეტი“, „ტიმოკრატი“, „ფედრა“ და „სახელმწიფო“ ვაძღვრება, ადამიანის სული შედგება სამი ნაწილისაგან: პირველი ღვთაებრივი და უკვდავი, შეიძლება განისაზღვროს როგორც „გონება“, მისი ადგილმდებარეობაა - თავი. ორი დანარჩენი - მოკვდავი: ერთი მართავს უმაღლეს ემოციას, ეს ასე ვთქვათ „გული“, ამიტომაც არის მისი ადგილი ადამიანის ჰერდში; მეორე - დაბალი ვნებებით, გატაცებით, ინსტინქტებით; მისი ადგილია მუცელი.

²⁵ ...არისტოტელე, სილამაზის ხოტბისმემსხმელი... თავის ესთეტიკაში, ანუ სწავლებაში სილამაზის შესახებ, არისტოტელე, პლატონის მსგავსად, დგას სოკრატესეულ შეხედულებაზე, სადაც აერთიანებს სილამაზის გაგებას სიკეთის გაგებასთან, ხოლო უკანასკნელი, თავის მხრივ, უმაღლეს ცოდნასთან, ადამიანის გონების სრულ და სრულყოფილ გამოვლინებასთან. არისტოტელეს სწავლებას სიკეთესა და სილამაზის შესახებ ჩვენ ვეცნობით ძირითადად მისი ტრაქტატებით „ეთიკა“ და „პოეტიკა“. უკანასკნელმა ჩვენამდე არასრული სახით მოაღწია.

ცეკვისას გამოიყენებოდა, როგორც ერთგვარი მინიშნება პითაგორას სწავლებაზე.

71. შემდეგ, იმ დროს, როცა ყოველი სხვა საქმიანობა პირდება ან სიამოვნებას, ან სარგებელს, მხოლოდ ერთია ცეკვა, რომელიც მოიცავს ერთსაც და მეორესაც. და რაღა თქმა უნდა, მისგან მოტანილი სარგებელი აღმოჩნდება უფრო დიდი მნიშვნელობის მქონე, რადგან გადაჯაჭვულია სიამოვნებასთან. მართლაც, როდენ სასიამოვნოა ცეკვის ყურება, ვიდრე მუშტების ბრძოლის შეჯიბრში მონაწილე და სისხლით მოსვრილი, ან მოჭიდავე და მტვერში მოგორავე ყმაწვილების.

ცეკვაც ხშირად გამოსახავს იმავეს, მხოლოდ დიდი უსაფრთხოებით და ამავე დროს დიდი სილამაზითა და სიამოვნებით. რაღა თქმა უნდა, მოცეკვავის დაძაბული მოძრაობები, მისი ბრუნები, ტრიალები, ხტომები, სხეულის გადახრა, გადაწნეჭვა სხეებს – მაყურებელს ანიჭებს სიამოვნებას, ხოლო თავად მისი ჯანმრთელობისთვის უაღრესად სასარგებლოა: მე ვემხრობი ცეკვა ჩაითვალოს ყველაზე ლამაზ და ამავე დროს შესანიშნავ რიტმულ ვარჯიშად, რომელიც სხეულს ანიჭებს სირბილეს, მოქნილობას, სიმარჯვეს, მოძრაობათა მრავალფეროვნებას, ცეკვა ასევე აძლიერებს სხეულს.

72. ამგვარად, ხომ არ წარმოადგენს ცეკვა რაღაც განსაკუთრებულ უმაღლეს სიკეთეს, რადგან ის ამდიდრებს სულსა და ავითარებს სხეულს, სიამოვნებას ანიჭებს მაყურებელს, ამდიდრებს მათ ცოდნას წარსულის შესახებ – და ყოველივე ეს ფლეიტისა და წინწილების მუსიკის, გუნდის მწყობრი სიმღერის თანხლებით, ატყვევებს რა მათ მზერასა და სმენას? ასე, რომ, თუ ეძებ ადამიანის ხმის შერწყმას სხვა ყველაფერთან, სად იპოვი მას, თუ არა აქ? სად იპოვი ხმოვანებას უფრო მრავალხმოვანსა და მელოდიურს? ან ფლეიტებსა და სტვირებს უფრო ჟღერადს – და ამასთანავე შეგიძლია დატკბე ცეკვით. აღარაფერს ვამბობ იმაზე, რომ წნეობრივად უფრო ამაღლდები, ენთარები რა ამგვარ სანახაობას, როცა ნახავ, რომ თეატრს არ უყვარს უაზრო საქმიანობა, თანაუგრძნობს დამცირებულებს და საერთოდ ხელს უწყობს მაყურებლის აღზრდას, აუმჯობესებს მის წნეობას.

73. ახლა კი იმის შესახებ – იმსახურებს თუ არა მოცეკვავე პატივისცემას, გეტყვი ასე: ზრუნავდე ერთდროულად თანაბარი გულმოდგინებით შენი სხეულის ნაწილების როგორც გაძლიერებაზე, ასევე სირბილესა და მოქნილობაზე, ეს ვფიქრობ, ისევე გასაოცარია, როგორც ადამიანმა გამოსახოს როგორც ჰერაკლეს სიძლიერე, ასევე აფროდიტეს სინაზე!

74. ვაგრძელებ რა ჩემს სიტყვას, განზრახული მაქვს გაჩვენო, როგორი უნდა იყოს სრულყოფილი მოცეკვავე თავისი სულიერი და სხეულებრივი თვისებებით. თუმცა, სულიერზე უკვე თითქმის ყველაფერი ვთქვი: ვამტკიცებ, რომ მოცეკვავეს მახსოვრობის კარგი უნარი უნდა ჰქონდეს, უნდა იყოს ნიჭიერი, გონება-მანვილი, გამჭრიახი და განსაკუთრებით ზუსტი ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში.

გარდა ამისა, მოცეკვავეს უნდა შეეძლოს მსჯელობა პოემებისა და სიმღერების შესახებ, შეეძლოს გამოარჩიოს კარგი და უარყოს ცუდად აგებული.

75. რაც შეეხება სხეულს, ვფიქრობ, მოცეკვავე უნდა პასუხობდეს პოლიკლეტის ზუსტ წესებს: არ უნდა იყოს არც ძალიან მაღალი და უზომოდ გრძელი, არც მცირე ზომის, როგორც ჯუჯა, არამედ უზადოდ თანაზომიერი – არც სქელი, რადგან მისი თამაში არ იქნება დამაჯერებელი, არც ძალზე გამხდარი, ჩონჩხს რომ არ ემსგავსებოდეს და მიცვალებულის შთაბეჭდილებას ტოვებდეს.

76. მაქვს სურვილი მოვიყვანო მაყურებელთაგან წამოსული მოწონება, რომლებიც არც თუ ცუდად ერგებიან ყოველივე ამაში. ასე, ანტიოქიელები, განთქმულნი მახვილგონიერებითა და ცეკვის დაფასებით, საგულდაგულოდ თვალს ადევნებენ ყოველივეს, რაც წარმოითქმის ან ხდება სცენაზე და არავის არაფერი გამოეპარება, არაფერი დარჩებათ შეუმჩნეველი. ერთხელ გამოვიდა ტანდაბალი მსახიობი და დაიწყო ჰექტორის განსახიერება-ცეკვა, მაგრამ მაშინვე ყველამ ერთბაშად იყვირა: „ეს ასტიანაქტია, სად არის ჰექტორი?“ მეორეჯერ კი ასე მოხდა – ძალზე აყლაყულა მოცეკვავემ გადაწყვიტა კაპანელი ეცეკვა და იერიშით აიღო ფიფიელების კედლები. „გადააბიჯე კედელს, – შეჰყვირა მაყურებელმა, – შენ კიბე სულ არ გჭირდება!“ გათქვირებულ მსუქანას, რომელიც მაღლა შეხტომას ცდილობდა, მაყურებელმა განუცხადა: „ფროთხილად, თუ შეიძლება, სცენის ბაქანი არ ჩაანგრიო!“ ძალზე გამხდარს, პირიქით, ისეთი შეძახილებით შეხვდნენ, როგორც ავადმყოფს: „მალე გამოჯანმრთელდი!“ ყოველივე ეს სიცილისთვის კი არ გავიხსენე, არამედ იმისთვის, რათა მეჩვენებინა, რომ მთელი ქალაქებიც კი აქცევდნენ განსაკუთრებულ ყურადღებას ცეკვას, რადგან კარგად შეეძლოთ ღირსეულისა და ხარვეზიანის გამოჩენვა.

77. შემდეგ, ჩვენმა მოცეკვავემ უნდა შეძლოს მოძრაობების სიმარჯვითა და მოხერხებულობით ისე მოადუნოს ან დაძაბოს სხეულის კუნთები, რომ თუ დასჭირდება გადაიხაროს ან მყარად იდგეს საჭიროებიდან გამომდინარე.

78. ცეკვისთვის არც ხელების ის მოძრაობაა უცხო,²⁶ რომელიც ჭიდაობაში (ორთაბრძოლაში) გამოიყენება. პირიქით, ბრძოლაში არის სილამაზე, რომელიც გამოარჩევს ისეთ ოსტატებს, როგორებიცაა ჰერმესი, პოლიდევეკე და ჰერაკლე. ამაში შენ თავად დარწმუნდები თუ ნებისმიერ მოცეკვავეს, ვინც მათ ასახიერებს ყურადღებით დააკვირდები. ჰეროდოტეს უფრო ღირსეულად მიაჩნია ის, რასაც ვხედავთ და არა, რაც გვესმის.²⁷ ცეკვისთვის კი დამახასიათებელია შთაბეჭდილება განკუთვნილი ყურისთვისაც და მზერისთვისაც.

²⁶ ...ცეკვას არ სჭირდება არც ხელების მოძრაობა... ორიგინალში (დედანში) დგას χειρονομία, ე.ი. „მკლავების მოძრაობის მართვის კანონი“. ქირონომია ბერძნებთან და რომაელებთან წარმოადგენდა გვიანდელი „კინეტიკური მეტყველების“ თავისებურ კანონს, ე.ი. სახასიათო მოძრაობების ენას.

²⁷ ჰეროდოტეს უფრო სარწმუნოდ მიაჩნია ის, რასაც ჩვენ ვხედავთ... იხ. ჰეროდოტე I, 8.

79. ცეკვა ისეთ მომნიშველობას ფლობს, რომ ადამიანი შემოსული თეატრში შეყვარებული, გამოდის გაშმაგებული ნაწილით, იმგვარად, რომ სწორად სიყვარული უბედურებით თავდება. ხოლო თეატრში დარდიანი მოსული, ბრუნდება თეატრიდან ნათელი, თითქოს თავდავიწყების წამალი ჰქონოდა დაღუული, როგორც პოეტმა თქვა – „ტკივილი განკურნებული და ნაღველი დაყუჩებული“.²⁸ სცენაზე წარმოდგენილი რომ ახლობელი და გასაგებია ყველასთვის, ადასტურებს ის ცრემლები, რომლებსაც სწორად მაყურებლები ღვრიან, როდესაც რაიმე შესაბრალისა და ამალელებელს უყურებენ. ბაქტურმა ცეკვამ, რომელიც განსაკუთრებით იონიასა და პონტოში გაიფურჩქნა, მიუხედავად მისი სახუმარო ხასიათისა, იმდენად დაიპყრო იქაური მაცხოვრებლები, რომ ყველა დადგენილ დროში, ივიწყებენ რა სხვა ყველანაირ საქმიანობას, სხედან თეატრში მთელი დღეების განმავლობაში და უყურებენ ტიტანებს, კორიბანტებს, სატირებსა და მწყემსებს. არა თუ მხოლოდ ეს: ამ ცეკვებს ყველა ქალაქში ყველაზე ცნობილი და სახელგანთქმული, მაღალ სოციალურ საფეხურზე მდგომი ადამიანები ასრულებდნენ. მათ არა თუ არ რცხვენიათ ამ საქმიანობის, არამედ პირიქით, ამაყობენ კიდევ იმაზე მეტად, ვიდრე კეთილშობილებითა და წარმომავლობით, წინაპრების მიერ შესრულებული მოგალოებებითა და ღვაწლით.

80. რადგან ცეკვის სიკეთეზე მოგიყვები, მოგიყვები მის ნაკლოვანებებზეც. სხეულებრივი უკვე გაჩვენე, ხოლო იმის, რაც მის სულიერი თვისებების ფესვებშია, ვფიქრობ, შემჩნევას შეძლებ. საქმე ის არის, რომ ბევრი ჩვენ მსახიობთაგან ვაუნათლებელია – შეუძლებელია ყველა მოცეკვავე განათლებული იყოს, ამიტომ უხეში შეცდომებიც შესამჩნევია. ზოგიერთები ისეთ შეუსაბამო და უცნაურ მოქმედებებს სწადიან, როგორც იტყვიან – ერთი ალთას, მეორე ბალთას – მათი ფეხები ერთს ამბობენ, მუსიკის რიტმი კი, განსხვავებულია. ზოგიერთები რიტმს ზუსტად იცავენ, მაგრამ გამოსახულ მოვლენებს ურევენ, წარმოადგენენ რა გვიანდელს, უფრო ადრე მომხდარად. მანსოვს, ერთხელ ამდაგვარს შევესწარი: ერთი მსახიობმა, რომელიც ზევსის დაბადებას და კრონოსის მიერ თავისი შვილების შეჭმას ცეკვავდა, შეცდომით ფიესტას უწმინდურება იცეკვა, რადგან აერია ეს ორი მოვლენა ერთმანეთში. ხოლო მეორემ, გამოსახავდა რა ელვისმტყორცნელი ზევსის ისრით დამარცხებულ სემელას, წარმოადგინა ის როგორც გლაგკე, რომელიც უფრო გვიან ცხოვრობდა. ამგვარად, ამ წარუმატებელ მოცეკვავეებზე დაყრდნობით, ვფიქრობ, არ ღირს თვით ცეკვის ხელოვნების განსჯა. ისინი უნდა ჩაითვალოს იმათ, რასაც წარმოადგენენ, უწიგზურებად და ყოველმხრივ უნდა შევაქოთ ისინი, ვისი შესრულებაც ხელოვნების წესებსა და მუსიკის რიტმს პასუხობს.

81. ახლა შევაჯამებ. მოცეკვავე ვალდებულია ყოველმხრივ უზადო იყოს: ყო-

²⁸ ...წამალი, „ტკივილი განკურნებული და ნაღველი დაყუჩებული“, პოეტის სიტყვებით... იხ. ოდისეა, სიმღერა IV, გვ. 221.

ველი მისი მოძრაობა ზუსტ რიტმს ემორჩილებოდა, იყოს ლამაზი, ზომიერი, გაწონასწორებული, საკუთარ თავთან თანხმობაში, მყარი სიცრუის მიმართ, უზადო, დასრულებულად შექმული საუკეთესო თვისებებით, მკაფიო ჩანაფიქრითა და წარსულის ღრმა ცოდნით, და რაც მთავარია, მის მიერ გამოხატული გრძნობები იყოს ადამიანური. რადგან მხოლოდ მაშინ იმსახურებს მაყურებლისგან სრულ შექებას, როდესაც ყოველი, ვინც თამაშს უყურებს, შეიცნობს მასში რაღაცას ისეთს, რაც მას თავად გადახდა თავს. უფრო ზუსტად რომ ვთქვა – როგორც სარკეში ისე უნდა დაინახოს მან თავი მსახიობში ყველა საკუთარი განცდითა და ჩვეული საქციელით. აი, მხოლოდ მაშინ ადამიანებს აღარ ძალუძთ თავის შეკავება და ყველა, გამონაკლისის გარეშე, იღვრება ქებად, რადგან ყოველი საკუთარი სულის ხატებას ხედავს და საკუთარ თავს ამოიცნობს. ერთი სიტყვით, ეს სანახაობა შეკრებილთათვის წარმოადგენს ცნობილ დელფოსის დანაწესს: „შეიცანი თავი შენი“. მაშინ მაყურებლები მიდიან თეატრიდან და ხვდებიან, თუ რაზე უნდა შეაჩერონ თავიანთი არჩევანი და პირიქით, რას უნდა აუარონ გვერდი – მიდიან განსწავლულნი იმით, რაც ადრე არ იცოდნენ.

მ2. ზოგჯერ მოცეკვავეს ემართება ისე, როგორც ორატორს „ზედმეტისმოსვლა“, როდესაც ის თავის თამაშში კარგავს ზომიერების გრძნობას და გამოხატავს სრულიად ზედმეტ დაძაბულობას: თუ საჭიროა, რომ მაყურებელს აჩვენოს რაიმე მნიშვნელოვანი, ის წარმოადგენს უზომოდ დიდს, უზარმაზარს, სინაზე გამოსდის გადაჭარბებულად ქალური, ვაჟკაცობა კი გარდაიქმნება ველურობასა და სიმხეცეში.

მ3. ამგვარ ქმედებას, მახსოვს, ერთხელ ადგილი ჰქონდა და ჩემი თვალით ვნახე მოცეკვავესთან დაკავშირებით, რომელიც მანამდე დიდი წარმატებით სარგებლობდა, იყო ადამიანი ჭკვიანი და საოცარი, მაგრამ იქ, არ ვიცი რომელი საბედისწერო შემთხვევის გამო, თავგზა აებნა გადაჭარბებისგან და მეტად უჩვეულოდ გადაამეტა. ის ცეკვავდა დამარცხებისგან სიმღევეკატანილ აიანტს²⁹ და იმდენად გადავიდა საზღვარს, რომ მაყურებელს მართლა შეეძლო ვიჟად ჩაეთვალია და არა მსახიობად, რომელიც ვიჟის როლს თამაშობს: ერთ-ერთს, ვინც რეინის სანდლით რიტმს აძლევდა, მოცეკვავემ ტანსაცმელი გაუნია, მეორეს – ფლეიტისტს, ფლეიტა წაგლიჯა და თავს დაესხა რა გვერდით მდგომ ოდისეგს, რომელიც თავისი გამარჯვებით ამაყობდა, თავი გაუტენა. ქეჩის ქუდს რომ არ დაეფარა, რომელმაც ძირითადი დარტყმა მიიღო, დაილუპებოდა ჭკუიდანგადა-

²⁹ ...აიაქსი, გონდაკარგული...დამარცხების შემდეგ...ბერძნულ მითოლოგიაში აიაქსი, ტელამონის - სალამინის მეფის ვაჟი, „ილიადას“ ერთ-ერთი გმირია. აქილეუსის იარაღის გამო დავა მისი სიკვდილის შემდეგ ოდისეუსის სასარგებლოდ გადაწყდა და არა აიაქსის სასარგებლოდ, რომელიც აცხადებდა უფლებას ამ იარაღზე როგორც აქილეუსის ნათესავი და ტროასთან ომის უმამაცესი მებრძოლი. უარის თქმამ აიაქსის გაგიჟება გამოიწვია. სიგიჟის შეტევის დროს ის თავს დაესხა მოშორებით მყოფ ბერძენთა ბრბოს და დაიწყო მათი განადგურება, წარმოიდგინა რა ისინი მტრებად. შემდეგ შევიდა რა თავის კარავში, თავი მოიკლა საკუთარ ნახაღზე წამოგებით.

სული მოცეკვავის ხელში ჩავარდნილი უბედური ოდისევსი. მთელი თეატრი გადაირია აიანტთან ერთად: მაყურებლები წამოხტნენ ადგილებიდან, ყვიროდნენ, ტანსაცმელს ისროდნენ – ისევე როგორც დაბალი საწოგადოება იქცევა, უმეცარი სილამაზის დამახინჯებულად გამგები, რომელიც ვერ არჩევს კარგსა და ცუდს, რომელიც ამგვარ გრძობათა გამოხატულებას უმაღლეს სრულყოფილებად თვლის. განათლებული ადამიანები ხვდებოდნენ, რაც ხდებოდა სცენაზე და მოცეკვავის მაგივრად წითლდებოდნენ, თავაწიანობის გამო არ უნდოდათ თავიანთი მღუმარებით მოცეკვავის შერცხვენა და ისინიც გამოხატავდნენ აღტაცებას, ამით ცეკვის უაწრობას ფარავდნენ, თუმცა სრულიად ნათლად ხედავდნენ, რომ მათ წინაშე აიანტის სიგიჟე კი არ გათამაშდებოდა, არამედ თავად მსახიობისა. საწყალს ესეც არ ეყო და კიდევ რაღაც სასაცილო ჩაიდინა: ჩამოვიდა სცენიდან იქ, სადაც მაყურებლები სხედან, ჩაჯდა ორ სენატორს შორის, რომელთაც ძალიან ეშინოდათ, რომ მათ შორის რომელიმეს როგორც ცხვარს დაიჭერდა და გაამათრახებდა. ზოგს უკვირდა მომხდარი, ზოგი იცინოდა, ზოგი კი ეჭვობდა, რომ მოცეკვავე მართლა გაგიჟდა ბუნებრივად გამოხატვის ზედმეტი მონდომებისგან.

84. ამბობენ, შემდეგ, როცა გამოფხიზლდა, ძალიან ნახობდა დაშვებული შეცდომების გამო და ავადაც გამხდარა იმის შიშით, რომ შესაძლოა მართლა გიჟად შეერაცხათ. და ეს თავად გამოთქვა სრულიად გარკვევით. ერთხელ, როდესაც თაყვანისმცემლებმა სთხოვეს მოცეკვავეს, კიდევ ერთხელ ეცეკვა მათთვის აიანტი, მან მოიბოდიშა მაყურებლის წინაშე და თქვა: „მსახიობისთვის საკმარისია ერთხელ გადავიდეს ჭკუიდან“. მაგრამ ძალიან აწყენინა მეტოქემ, რომელმაც მისი როლი მიიღო: როდესაც მისთვისაც იქნა დაწერილი მსგავსი აიანტი, მან სიგიჟე შეასრულა დიდი თავშეკავებითა და მოკრძალებით. ამის გამო მან დაიმსახურა საყოველთაო ქება, რადგან შეძლო დარჩენილიყო ცეკვის საზღვრებში და მისი თამაში ზღვარგადასულ უხამსობაში არ გადაზრდილიყო.

85. აი, ძვირფასო მეგობარო, რაც შესაძლებელი იყო მეთქვა ცეკვის მიზნებსა და მოცეკვავის ოსტატობაზე. ყოველივე ეს მოგიყევი იმისათვის, რომ არ მიბრაზდებოდე ჩემი სიყვარულისთვის ამ სანახაობის მიმართ. ხოლო თუ დამთანხმდები და ჩემთან ერთად წამოხვალ ცეკვის სანახავად, დარწმუნებული ვარ, მის ტყვეობაში მოექცევი და არამხოლოდ – ცეკვის სენით დაავადდები. ასე, რომ აღარ მექნება შენთვის სათქმელი, როგორც ცირცემ უთხრა ოდისევსს:

საკვირველია: შენ დალიე ჩემი სასმელი მაგრამ არ მოჯადოებულხარ.³⁰

მაგრამ შენ იქნები მოჯადოებული და ვფიცავ ზევსს, არც ვირის თავი, არც ტახის გული არ მოგნიბლავს, მაგრამ მსჯელობა შენი უფრო გამყარდება და განარებული ამით სხვასაც მისცემ ნებას – დიდი ყლუბებით შესვან იგივე სასმელი.

³⁰ საკვირველია: შენ დალიე ჩემი ბანგი, მაგრამ არ მოჯადოებულხარ... იხ. „ოდისეა“, სიმღერა X, გვ. 326.

გახსოვს? ჰომეროსი ამბობდა ჰერმესის ოქროს კვერთხის შესახებ, რომ ის

ძილით აჯადოებს ადამიანთა მზერას

*და აფხინზლებს მძინარეთა დახუჭულ თვალებს.*³¹

იმავეს აკეთებს ცეკვაც: ის ნუსხავს მზერას და იმავე დროს სიფხინზლეს აიძულებს, აღვიძებს აზრებს თავისი მოძრაობის ყოველი წვრილმანით.

კრატონი. ლივინუს, მე უკვე დაგმორჩილდი. ჩემი თვალებიც და ყურეებაც ფართოდ გაიღო. არ დაგავიწყდეს, მეგობარო: როდესაც თეატრში წახვალ, შენ გვერდით ჩემთვისაც შეინახე ადგილი, რათა მხოლოდ შენ არ დაბრუნდე შინ უფრო დაბრძენებული.

³¹ ...ძილით აჯადოებს ადამიანთა მზერას...ის. „ოდისეა“, სიმღერა V, გვ. 47-48.

THE DANCE (OF PANTOMIME)

(Greek title – Περὶ Ὀρχήσεως, Latin title – De Saltatione)

Translation from Russian Text by N.P. Baranov:
Лукиан из Самосаты. О пляске. Перевод: Н.П. Баранов. Лукиан. Сочинения,
т. 2. СПб., Алетейя, 2001.

Translation into Georgian by: Khatuna Damchidze, Choreologist,
Dr. of Art Sciences

Lucian of Samosata – one of the greatest representatives of the writers of Greek antiquity, a satirist, rhetor and pamphleteer, was born in Syria, in the city of Samosata, in what was then the Roman province. Lucian described himself as a Syrian. He was active in the 2nd century. Exact details of his biography are unknown; we draw certain information about his life from his works. Lucian’s extensive output includes philosophical dialogues, satirical and adventurous works. The variety of genres of his writing includes rhetorical works in dialogical and epideictic form. Among his works is the writing “The Dance” (Greek title – Περὶ Ὀρχήσεως, Latin title – De Saltatione) – in the Russian version as “About the Dance” (Russian – “О пляске”). This dialogue describes the quarrel between two figures – Lykinos and Kraton. Lycinus (presumably Lucian himself) tries to convince a certain Kraton that the art of dance is delicate and refined, that it is extremely important for an actor to master his bodily movements, even a simple person should be able to do so, because dance is able to give a person great joy and satisfaction. Lykinos tries to prove to Kraton that his views on the art of dance are wrong, and he succeeds in doing so at the end of the script.

VON DER TANZKUNST

Aus dem Russischen ins Georgische übersetzt von
Khatuna Damchidze, Dr. der Kunstwissenschaften, Choreologin

Lukian von Samosata – einer der größten Vertreter der Schriftsteller der griechischen Antike, ein Satiriker, Rhetor und Pamphletist, wurde in Syrien geboren, in der Stadt Samosata, in der damaligen römischen Provinz. Lukians bezeichnete sich selbst als Syrer. Er wirkte im 2. Jh. Genaue Angaben seiner Biografie sind unbekannt, wir schöpfen gewisse Informationen über sein Leben aus seinen Werken. Lukian umfassendes Schaffen enthält philosophische Dialoge, satirische und abenteuerliche Werke. Die Vielfalt der Genres seiner Schreibkunst umfasst rhetorische Werke in dialogischer und epideiktischer Form. Unter seinen Werken ist die Schrift „Von der Tanzkunst“ (Griechischer Titel – Περὶ Ὀρχήσεως, Lateinischer Titel – De Saltatione) – in der russischen Version als „Vom Tanzen“ (Russisch – „О пляске“). In diesem Dialog wird der Streit zwischen zwei Gestalten – Lykinos und Kraton – geschildert. Lykinos (vermutlich Lukian selbst) versucht einen gewissen Kraton davon zu überzeugen, dass die Tanzkunst zart und fein ist, dass es für einen Schauspieler äußerst wichtig ist seine Körperbewegungen zu beherrschen, selbst ein einfacher Mensch sollte es können, denn der Tanz vermag es dem Menschen eine große Freude und Genugtuung zu verleihen. Lykinos versucht Kraton zu beweisen, dass seine Ansichten von der Tanzkunst falsch sind, was ihm auch am Ende der Schrift erfolgreich gelingt.